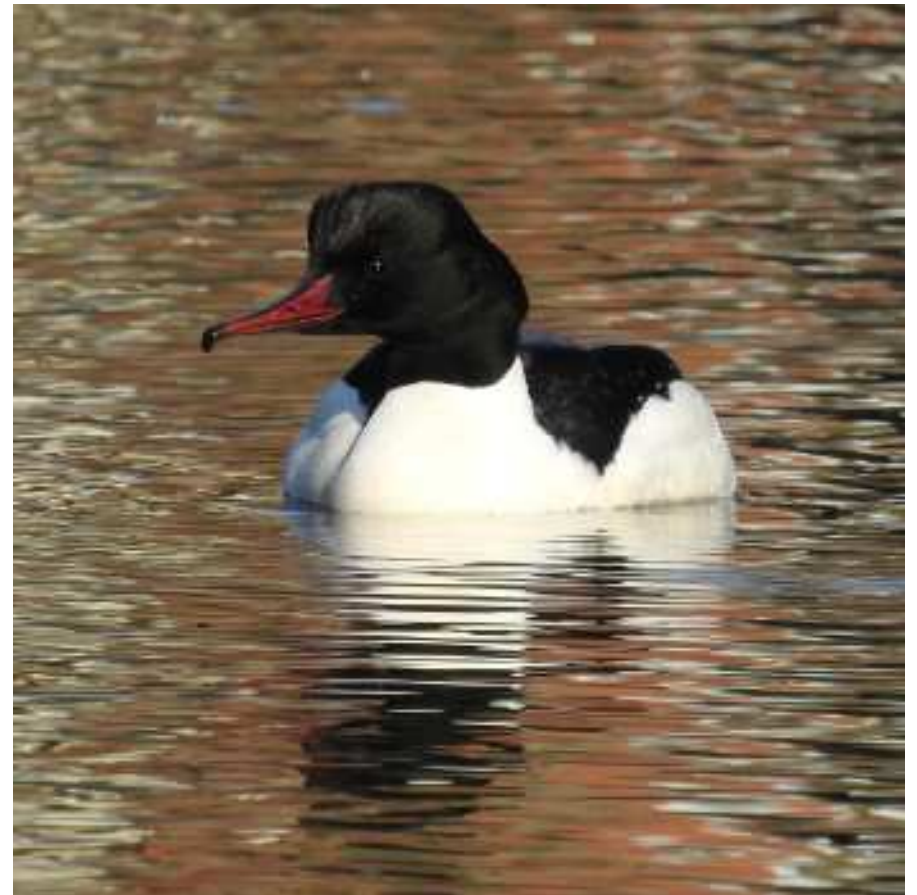

Alcedo

Juni 2015 Nr 1 Årg 37

Örkelljungabygdens Natur

Innehåll

Sommarens och höstens program	sid 3
Exkursioner	sid 5
Vinterns och vårens fågelobsar	sid 16
Att ge sig rakt ut i fågelsången	sid 21
Spetsfläckad trollslända 1939	sid 25
Egen honung på bordet	sid 28
Vårlökar	sid 30
Skogshönsen i skogar och på myrar	sid 34
Julpristävlingen	sid 50
Styrelse, avgifter m.m.	sid 51

Med detta nummer inleder vi tidningens 37:e årgång. Ingen av dem som 1979 satt med skrivmaskin, sax och klister och knåpade ihop det första svart/vita, xeroxkopierade numret av den då odöpta publikationen kunde väl ana utvecklingen fram till dags dato med ordbehandlare, digitalfoto, datorredigering och tryck i färg och offset. **Alcedo** har blivit något som uppskattas långt utanför vår egen förening och som vi med rätta kan vara stolta över.

Som vanligt bjuder vi våra läsare på ett varierat innehåll med program, exkursionsreferat och artiklar.

Trevlig läsning!

Redaktionen

Redaktionen

Janne Johansson, Ingas väg 7, Ö. Ringarp, 286 91 Örkelljunga,
0435-501 31, e-post: janne_ringarp@telia.com
Perry Vigelsbo, Ängelholmsvägen 49, 286 36 Örkelljunga,
0435-510 58, e-post: vigelsbo@telia.com
Leif Sigbo, Bjäregatan 3, 286 31 Örkelljunga, 0435-522 32
e-post: leif.sigbo@telia.com
Lena Ottosson, Hässleholmsvägen 47, 286 35 Örkelljunga,
0435-511 03, e-post: lena@ottosson.net
Pär Svensson, Klockgatan 21, 286 34 Örkelljunga, 0435-544 75
e-post: pergit@home.se

Nästa nummer av **Alcedo** utkommer i september. Manusstopp 31/8.

Omslagsbild framsida: *Storskrake* (Foto: Perry Vigelsbo)

baksida: *Skäggdoppingpar* (Foto: Perry Vigelsbo)

Sommarens och höstens program

- 28/5 Torsdag. Spinneriet.** Denna naturmättade majkväll besöker vi Spinnerietområdet i Spång. I markerna närmast Pinnåns åfåra finns en ganska moss- och kärlväxtrik flora och samtidigt kan vi avlyssna områdets uppsättning av fåglar. Området är på flera sätt både vattenrikt och fuktighetsmättat varför stövlar känns som ett måste. Samling vid Netto kl. 18.⁰⁰. *Ansvariga* Zigge & Janne Johansson
- 5/6 Fredag. Naturnatt.** Under försommarnatten kan man uppleva olika spännande fågelläten. I våra trakter kan det kanske vara ljudet från enkelbeckasinen, från vattenrallen eller kanske ännu mer säreget, från nattskärnan. Vi får se vad kvällen kan ge oss i form av upplevelser. Glöm inte fika och stövlar! Samling vid Netto kl. 21.⁰⁰. *Ansvarig* Björn Herrlund
- 14/6 Söndag. De vilda blommornas dag.** I år är det trettonde gången som detta samarrangemang kring vår växtvärld äger rum. Olika evenemang genomförs runt om i Norden och för vår del har vi tänkt lägga några timmar ute på Stensmyr. Vilka växter kan man strax innan midsommar påträffa på en intressant myr? Den som följer med får se. Stövlar, fika och flora. Samling vid Netto kl 09.⁰⁰. *Ansvarig* Zigge
- 27/6 Lördag. Utflykt till Evy och Lars Schales gård i Killhult, Våxtorp.** Här tittar vi på fjällkor, ekologiska odlingar, betesmarker med bl.a. slättergubbe, gör en kortare skogsruna och kommer förbi en damm med trollsländor. Vid bra väder kanske vi ser flera olika arter bastardsvärmare. Ta med fika. Samling vid Netto kl. 09.⁰⁰.
- 19/7 Söndag. Vi besöker de låglänta stränderna vid Rönnen och Farhult.** Vid Skälderviken finns flera strandlokaler där man kan studera fågellivets växlingar under årets olika månader. Gör man sig besväret att följa med på denna exkursion kan man få inblickar i årets häckningar, men också få glimtar av olika tillbakasträckande vadare. Dessutom hittar vi olika kärlväxter på strandängarna. Glöm inte kikare och fikakorg. Samling vid Netto kl. 07.⁰⁰. *Ansvarig* Björn Herrlund
- 30/7 Torsdag. Slätter i Spångabygget.** Det är ett måste. Visst är det så. Att ta sig upp till Otto Gustafssons gamla äng i Spångabygget en sensommarkväll för att hjälpa till med årets lieslätter. Vi hoppas du viker kvällen för denna viktiga naturvårdsinsats. Föreningen bjuder på fika och förhoppningsvis också på välslipade lieblad. Fotbeklädnad efter det fuktiga underlaget. Samling vid Netto kl. 17.⁵⁰. *Ansvariga* Janne Johansson & Bengt Gillenius

6/8 Torsdag. Borttagning av slättergräset. En vecka efter lieslåttern samlas vi för att bära bort det avslagna gräset, halvgräset och örterna. Ta med dig rätt fotbeklädning, räfsa, grep, busksax och egen fika. Samling vid Netto kl. 17.⁵⁰. *Ansvariga* Bengt Gillenius & Janne Johansson

16/8 Söndag. Insekternas dag. Mikael Sörensson, entomolog från Lund, leder en vandring i de vilda binas rike. Om vädret tillåter kommer vi att stifta bekantskap med olika arter solitära bin, parasitiska humlor och många andra insekter som trivs på solvarma, blomrika marker. Mikael berättar även om enkla knep för att gynna mångfalden av bin och andra insekter hemma i trädgården och ute i landskapet. Samling vid Netto kl. 10.⁰⁰. *Ansvarig* Janne Johansson

29/8 Lördag. Hålebäcksröd naturreservat i Ängelholms kommun inrättades under 2014 och är beläget på Hallandsåsens sluttningar norr om Margretetorp. Området domineras av bokskog med arter som strutbräken, hampflockel och skärmstarr. En mindre sträcka av Kägaleåns tillflöde rinner genom reservatet. Vi gör oss bekanta med området. Samling vid Netto kl. 09.⁰⁰. *Ansvariga* Pär och Birgit Svensson

19/9 Lördag. Familjedag. Denna utflykt i vårt närområde vänder sig speciellt till barnfamiljer. Välkomna att i all enkelhet vara med och upptäcka naturen tillsammans med era barn! Vi ser vad hösten har att bjuda på. Oömma kläder och stövlar eller kängor på fötterna är lämpligt. Medtag fika, ev. korv då möjlighet till grillning kommer att finnas. Samling vid Netto kl. 09.³⁰. Avslutning framåt middagstid. *Ansvariga* Birgit Svensson, Eva Persson

27/9 Söndag. Svampexkursion i hemmamarkerna. Ska denna höst bli svamprik eller svampfattig? I skrivande stund vet vi föga om detta. Vi ger oss ut i hemmaskogarna och försöker hitta och namnge både ätliga och mer eller mindre oätliga svampar. Hoppas du kommer med och hjälper oss. Ta med dig både svampkorgen och en bra svampbok. Och så den egna fikakorgen! Samling vid Netto kl. 09.⁰⁰. *Ansvarig* Janne Johansson

FENOLOGISK DETERMINATION

Mellan ljusa vitsippbackar
och gula maskrosfält
går gränsen mellan vår och sommar.

Zigge

Exkursioner

Bjäre-kusten – lördagen den 17 januari

Denna 17 januari, en solig men dock väldigt blåsig dag samlades vi 5 personer för att bege oss mot Bjäre-kusten. Vår exkursionsledare Björn hade planerat en del småstopp då han misstänkte att blåsten tilltog längs kusten. Vi instämde och åkte med.

Vårt första stopp blev Yttre Kattvik. Där såg vi ejdrar, småskrakar, tretåiga måsar och bredstjärtad brun labb. Sen begav vi oss mot Kattviks hamn, där vi fick se en dvärgmås. I bilen igen och mot Torekovs rev, där vi hade havssulor, bläsänder, ejdrar och två skärnäppor.

Ejder, guding. Foto Perry Vigelsbo

Vårt mål, som jag inte visste om när vi utgick från Netto, var att få se den omtalade svartanden. Så Björns plan var att försöka leta upp den. När vi kom till Dagshög frågade vi några skådare. Jo, mycket riktigt, den var där, men den hade precis flugit iväg med ett gäng gräsänder mot Svarteskär. Så vi tog inte ens upp våra kikare där utan vi intog vår medhavda fika. Lyckades hitta en vindstilla plats. Men vi var eniga om att det var en vindrik dag. Satt

och njöt av hur mäktigt havet är med vindens hjälp.

Vi stuvade in oss i bilen, tror att vi alla tappade räkningen på antalet gånger. Fick fråga oss fram med lite hjälp av långväga skådare. Så kom vi till sist fram till söder om Svarteskär. Och jag kan tillägga att vi var inte ensamma! Det riggades tubkikare till höger och vänster. Glasögon åkte upp och ner i pannan. Kepsar och mössor rättades till för vinden. Och sen där ute stilla vilande på ett skär. Omringad av sina svenska artliknande kompisar gräsänder står underverket. Den omtalade svartanden. Helt obekymrad om uppståndelsen och all bensin och tid som har konsumerats för att få ses. Vi från Örskällungan fick nästan skämmas lite. Vi bodde väl närmast denna unika fågel jämfört med de andra entusiastiska fågelskådarna. De kunde nog inte riktigt förstå att vi inte hade varit här för länge sedan och sett den. Men bättre sent än aldrig och aldrig, kanske det också blir fler gånger. För det är ju inte så ofta den navigerar så fel som detta

ovetande exemplar gjorde. För den bor i Nordamerika och skulle söder över. Så hur den nu kunde hamna i Sverige kan vi ju fundera på innan vi somnar i kväll.

Gjorde den det medvetet eller ej? Den kanske ville följa våra svenska spår och göra samma resa som Karl-Oskar och Christina i Utvandrarerna fast omvänt. Den kanske undrade var äpplet Astrakan kom ifrån. Vi får inget svar på svartandens resa till kusten vid Torekov. Och den vet inte vilka miljöutsläpp den har orsakat med alla de långväga skådare från Mellansverige. Som har rest långt för att se miraklet. Många, många fler mil än vad vi från Örskelljunga gjorde. Och i denna skrivande stund vet jag inte om den är kvar i Sverige för som sagt vi har ju en bit att åka. Tack Björn för denna trevliga dag, men nästa gång så dra ner på vindhastigheten.

Förresten en annan sak. Vad jag blev imponerad av alla riktiga ornitologer. Det är ju en livsstil. Den ena tuben överglänste den andra. Det var köpta och hemmasydd tubskydd. Alla var välklädda efter alla konstens regler. Själv stod jag där med min handkikare från Lindgrens vapenaffär för 1200 kr. Och nej. Jag såg inte svartanden i den. Jag fick ju tacksamt titta i Björns tub så jag också kunde kryssa min fågel. Men den dagen då jag har råd då ska jag också köpa en riktig tub. Jag vill också se ut som en riktig ornitolog och se lika proffsig ut. Kanske det blir nästa gång svartanden kommer på besök. Lite vilsen och felnavigerad och även den ovetande om allt den ställer till med.

Marita Jönsson

Stensmyr – söndagen den 22 februari

”Vintervandring på Stensmyr” stod det entydigt i programmet. I decembernumret 2014 var myren tidningens tema. Ett flertal myrexcursioner lades också in i programmet. En speciell känsla är den att gå uppe på skaren ute på ett annars smått svårvandrat mosskomplex. Vi i programkommittén chansade. ”Vintervandring”, skrev vi att man skulle få vara med om.

Stensmyr är en sedan lång tid uppmärksammas myr och fanns redan på 1970-talet upptagen i Naturvårdsplanen för Kristianstad län. Under senare tid har den mer än 300 ha stora myren utnämnts till ett Natura 2000-område.

Tolv personer slöt upp till denna söndagsvandring ut på Stensmyrområdet. En pågående skogsdag fick oss att köra in till myren från nordost, Hästhultshället. Och efter drygt en kilometers körning fick vi från bilarna elegant, på mycket nära håll skåda en älgko med kalv. Tjussigt! Parkering gjordes vid en liten jaktstuga varefter vi vandrade bort till det torp som går under namnet Bokholmen.

Vandringen utmed skogsvägen resulterade i en flygande grågås, låtande tofsmes, kungsfågel, entita, blåmes. Och med ögonen mot backen hittades några spillningskorvar från en tjäder! Men hur blev det sen med själva myrvandringen, den utlovade vintervandringen? Nej, inte blev det någon lätt, bekväm promenad över snöbelagda myrmarker... utan istället ett försiktigt pulsande i vattendränkta ”mellanmarker”. Nåväl.

Ute på den tallbevuxna myren kunde vi på sina håll nyttja några vildsvinsstigar (bökingar här och var). Men mest var det till att plumsa fram bäst vi kunde.

Myrens värld hör sällan till de naturområden som är rikast på fågelläten. Så inte heller en vintermild februaridag. Det var istället nästan helt tyst här ute på myren, fast vid fikapausen inbillade sig undertecknad ha hört någon kort drill från en förbidragande sånglärka. Det var smått värkänsla i luften.

Fikapausen intog de flesta sittandes på ett av flertalet nedfallna träd. Här blev det mycket ”myrprat” och inslag av jakthundar som skällde på avstånd. Något tjäderuppflog fick vi däremot inte uppleva, vi kom heller inte ut till den säregna gyllen i kommungränsen längre i väster. Fotbeklädningen var på sina håll något bristfällig. Men några skarpsynta personer fick upp våra ögon för uppstickande, mycket tidiga tuvullsblommor! Minsann!

Avslutningsvis kan man konstatera att alla närvarande åtminstone fick rikliga portioner med syrerik luft att dra ner i lungorna. En vintervandring med milda förtecken.

Janne Johansson

En sväng i Kristianstadstrakten – lördagen den 28 mars

Plötsligt (möttes vi upp) i Vinslöv! Ett helt gäng från Örskelljunga ville följa med oss ut i bygden och möta våren. 10 st blev vi. Kanske var det tranorna som lockade? Det pratades ju en del om dem, tranorna vid Pulken. Och många var det! Men nu tar vi det från början. Solen sken och himlen var blå. Tur var väl det när man får sånt finbesök!

De uråldriga stenarna reste sig mot skyn, placerade i formationer som liknar skeppsättningar. Vi började vår utflykt vid Stainabjär i Vinslöv. De resta stenarna finns i mängder på fina betesmarker just på den här platsen. Minner om svunnen tid. Hade varit kul att kunna åka bakåt i tiden och se hur landskapet såg ut då. Bröt-Anund var en av människorna som levde här på 600-talet, enligt legenden i alla fall. Kanske var han en sagokung. Det är omtvistat om han ens levde eller inte.

Oavsett så finns hans grav på plats, med en vitsvart vägvisningsskylt som Trafikverket satt upp. Det såg vi när vi åkte därifrån, vilket betyder att vi gick till fel hage och var bland fel stenar! Jaha så vi, det var därför stättan var överväxt med slån så vi knappt kom in! Men då finns det ju anledning att återkomma. Om inte annat ska här finnas en nedgrävd skatt, som grävdes ner när danskarna flydde från Skåne...

Vi drog oss vidare i österled, mot den nygrävda våtmarken Adinal utanför Färlöv. Kikarna åkte ut ur bilarna och genast fick vi syn på både vadare och änder. Perry letade upp ett par gråhakedoppingar. Den här våtmarken är väl värd ett besök om man är fågelintresserad. Den är ca 20 ha stor och grävdes i ett samarbete mellan Kristianstads Vattenrike och den privata markägaren. Klar 2012. Me-

ningen är att växtligheten i våtmarken ska ta upp näringsämnen från jordbruket innan de rinner ut i Vinne å som ligger i närheten. Och det fungerar, vattnet renas.

Vinne å är Skånes smutsigaste vattendrag och mynnar dessutom i Helge å och vidare ut i övergödda Östersjön. Bönderna kan använda våtmarken för bevattning och de har anlagts där det naturligt samlas vatten och troligen har det funnits våtmarker där tidigare. Ofta blir det bättre att använda marken som våtmark än t.ex. för odling. Detta är ett LOVA-projekt som både Hässleholms kommun och Kristianstads kommun varit med i.

En sådan våtmark mitt i det storskaliga jordbrukslandskapet fungerar som en viktig oas för fåglar, växter och insekter. De grävs med grunda slänter för att gynna fågellivet.

Och vi såg både det ena och det andra. 10 snatteränder, vigg, gräsand, gravänder, 10-tal strandskator, 20-tal tofsvipor, flera hundra starar och fina glador.

Plötsligt gled det in en pampig havsörn med hela sin auktoritet. Änder och andra flygfän flög upp i luften, friden var störd och vi njöt av skådespelet.

Färden gick vidare mot Torsebro och lite mer skogbygd. Ballingstorpsgården var det inplanerade fikastoppet. En fyrlängad vacker gård invid Gummastorpsjön och Helge å. Gården är från 17-1800-tal, men Ballingstorp nämndes i skrift första gången redan 1532. Den har hört till godsens Araslöv och Färlövsholm. Från början var det tre gårdar men idag finns bara två kvar.

Det är lätt att föreställa sig livet på gården, med drängkammare, utedass och stall. Boningshuset är ett sydgötiskt hus och det är en vanlig byggnadsstil i skogsbygder sedan medeltiden. Ortsnamn med ändelsen -torp tyder på att man röjt, rödjat undan

Fika vid Ballingstorp

och bebyggt marken under medeltid. Ordet torp betyder i detta sammanhang ”nybygge”. Frukräd, gullvivor, fågator och fågelsång finns att njuta av i maj. Idag sköter Skånes hembygdsförbund om den.

Innan vi åkte söderut pratade jag lite om landskapet runt Kristianstad och tittade på Buhrmans karta från 1684. Det är ett vattenrikt landskap han byggde fästningen i, Christian IV. Godslandskapet som omgav Helge å, det stora farvattnet och strandängarna. Det har hänt mycket sedan staden byggdes för 401 år sedan. Bland annat så har tranorna ökat!

När vi kom till Pulken vid byn Härnestad nära Yngsjö hörde vi dem. Tusentals tranor dansade, åt, drack och ja, nästan som när vi människor har kalas. Det är bonden som arrenderar marken, Ulf, som kör ut korn till dem tre gånger om dagen. I alla fall när det är så många tranor. Just den kvällen som Örkejjungaborna kom blev det ett nytt tranerekord inräknat av Nordöstra Skånes Fågelklubb. 8600 tranor. Men hållå! Så många!

Matningen är ett sätt att lura dem ifrån åkrarna. Tranorna alltså. De äter ca tre hekto per trana och dygn så det går åt mycket vårsådd om de springer runt på fälten. Det var så det började för ca 20 år sedan, så Vattenriket samordnade en trangrupp där drabba-

de markägare, LST (Länsstyrelsen), Lagerhusföreningen, Fågelklubben m.fl. är med. Bönderna betalar tranmaten till hälften, resten är medel för att förebygga skador på åkrarna från Naturvårdsverket genom LST.

Tranorna trivs här på deras eget B & B under flytten, de vill ha vatten att dricka och bada sig i. Det får de från Helge åns översvämning på strandängen vid Pulken. Det är en lagom dagsflytt från Rügen i Tyskland. Det finns mat. Och de kan övernatta med fötterna i vatten så de är trygga för räven. Man kan titta på mer än tranor dessutom. Gravänder, bläsänder, krickor, svanar, stjärtänder m.fl. höll också till godo. Och sånglärkan sjöng förstås.

Nu är allt över för denna säsong, men det var över 15 000 människor som kom under den månaden tranorna var här. När det är igång kan man följa tranorna på Vattenrikets hemsida. Det finns då webkamera, obsbok och info om senaste nytt.

Vem vet, vi kanske möts nästa år igen? Om inte förr! Ha en skön skådarvår tycker:

Text: *Josefin Svensson* Foto: *Perry Vigelsbo*

Varshultamyren – söndagen den 12 april

Denna morgon ställdes kosan till ett av de nyaste naturreservaten i nordvästra Skåne, *Varshultamyren*. Till större delen ligger detta myrkomplex i Perstorps kommun, men delar av det är beläget i Klippan. Hösten 2014 fattade länsstyrelsen detta reservatsbe-

Vandring vid Varshultagülen. Foto: Perry Vigelsbo

slut efter ganska långvariga kontakter med berörda markägare. Alla delar av torvmarkerna har dock inte kunnat införlivas i reservatet. Men vad är Varshultamyren för ett område?

Denna apirdag hade vi bestämt oss för att åka Smörmyrvägen ner mot Varshult och tvära västerut på en liten skogsväg för att så hamna på en parkeringsliknande plats intill myren. Vägen korsar vidare bort över mossen mot Falkabygget och i sin förlängning Vedbyvägen. För att reka i området hade Leif Dehlin och undertecknad även besökt platsen helgen innan. Förr i tiden var Leif ganska ofta i området. Denna morgon hade han sett tre orrtuppar, två på ena sidan vägen, en på den andra. Vi hittade dessutom ganska gott om tuvullsspillning från just orre under vandringen! Och en duvhök låtade och flög.

Exkursionsmorgonen genomfördes på så vis att vi först genomförde en fram-och-tillbaka-vandring ut på myren söderut, varefter vi traskade ut till Gylet, den vackra lilla minisjö som ligger norr om myrvägen. Där intogs fiket. Vi var sammantaget sex personer från Örkejjunga och två personer från Perstorp som sammanstrålade. Vandringen ut på myren, längs den stig som svagt etablerats, var ganska blöt p.g.a. nattens regn. Det tar ju en tid för vattnet att sila bort i en mosse. Men visst fick man uppleva fin

mossekänsla under vandringen, mosseplanet inbegrep en hel del mindre myrtallar och samlingar med lite tätare talldungar fanns på några håll. Blåsten gjorde det svårt att identifiera all fågelsång, men följande arter kunde noteras: sädesärta, tofsmes, rödhake, gårdsmyg, glada, korp. Och liksom under besöket veckan innan hittade vi även idag ett flertal orrtuvullsspinnningar. Enstaka tjädrar ska också finnas i myrområdet! Traskandet avslutades genom att vi nyttjade den kalavverkade grusbacken strax intill P-platsen för att bekvämt komma tillbaka till bilarna.

Det var givande, spännande att få en inblick i grannkommunernas tilltalande myrkomplex. Och Patric bestämde sig på stående fot för att återkomma till gylen under sommaren för att granska dess innehav av olikartade trollsländor.

Janne Johansson

I reservatsbeslutet från den 16 oktober 2014 anges följande syften med naturreservatet Varshultamyren:

Syftet med naturreservatet är att:

- ◆ återställa och bibehålla Varshultamyren som ett myrområde med naturlig hydrologi, samt
- ◆ återställa eller bibehålla gynnsam bevarandestatus för prioriterade bevarandevärden, arter och naturtyper som omfattas av Natura2000
- ◆ återställa eller bibehålla mossens representativa särdrag som mosse av sydvästlig typ med dess biologiska och geovetenskapliga värden
- ◆ återställa eller bibehålla fastmarksskog av lövträd och tall med ett naturskogslikt tillstånd.
- ◆ Skogen lämnas i huvudsak orörd när trädskiktet domineras av lövträd och/eller tall och ett naturskogslikt tillstånd råder
- ◆ tillgodose allmänhetens intresse för att uppleva områdets natur, dock i sådan omfattning att risk för skador på områdets biologiska värden inte uppstår.

HAIKU

Trolska apriljud
enkelbeckasinerna
över Flinka sjö.

Zigge

Store Mosse – 1-3 maj

Fredagen den 1 maj var vi ett gäng som begav oss upp till Lövö, Store Mosse utanför Värnamo. Själv valde jag att köra upp själv och efter några mils felkörning trots fyra kartor eller snarare på grund av så kom jag fram till Lövö. Det visade sig inte alls vara svårt att hitta till det lilla vandrarhemmet, ett fint typsikt småländsk rött trähus från 1700-talet. När man körde in på den sista lilla grus-/stenkrossvägen kändes det som man lämnade civilisationen och kom ut i orörd historisk mark. Jag hittade mina naturkompisar högt uppe på en kulle under några stora träd fikande och med en vidunderlig utsikt över den stora mossen, det var mäktigt att se den enormt stora mossen breda ut sig nedanför!

Efter fikapausen gjorde vi vår första vandring ut på spängerna på mossen. Mäktigt och respektfullt att vandra ut på denna stora mosse. Tranbär, klockljung, sileshår,

STF:s vandrarhem Lövö. Foto: Pär Svensson

rosling och dvärgbjörk växer ute på mossen. Att se dvärgbjörken och sen även höra ljungpiparen var som att komma tillbaka till min Norrlandsvandring! Efter vandringen mötte oss sprakande eld i stugan, Birgit och Per hade även anlänt och gjort huset välkomnande. Det eldades även ute för korvgrillning och föreberedelse inför vår kvällsvandring ut på myren för att invänta mörkret och för att lyssna till enkelbeckasiner och dvärgbeckasiner. Det blev en helt underbar magisk kväll då solnedgången färgade myren i guld. Stjärnorna och månen lyste sen starkt och plötsligt såg jag ett ufo, fast enligt mina kloka vänner var det ett flygplan. Enkelbeckasiner spelade för fullt men dvärgbeckasinen höll vi på att ge upp att få höra men plötsligt hördes ett galopperan-

de elektriskt ljud under en kort tid. Häftigt! Sen gick vi nöjda och glada försiktigt i ficklampans sken på spängerna tillbaka, alla utom Zigge som med hjälp av sin fotogenlampa skuttande fram långt före oss andra!! Sov sen riktigt gott i stugan.

Tidig lördagsmorgon och försök att höra orrspel men tyvärr en blåsig morgon och dåligt med fågelljud. Denna dag var målet en långvandring på 14 km. Mycket vandring på spängerna, vilket jag har väldig respekt för att gå på då mossen är djup, djupaste stället är 8 meter och det är väldigt blött så det gäller att hålla sig på brädorna. Det blev en härlig dag, vi vandrade på spängerna men även på rocknarna, sanddyner som pressats upp av inlandsisen och var bevuxna med härlig vitblåfärgad renlav och även lite islandslav. Plötsligt hördes ljunpiparens fina, vemodiga sång ute på myren, Norrlandsminnen för mig! Goa fikapauser på fina utvalda ställen av Janne och många härliga samtal men även tid för inre tankar och "bara vara" under vandringen. Lördagskvällen blev en mysig kväll med tacobuffé, gott dricka, goa kladdkakor med handvispad gräddesamt glada skratt blandat med brasans sprakande ljud. Härligt avslut på en härlig kväll!

På spängerna ut mot Blådöpet. Foto: Pär Svensson

Söndagsmorgon, några hade gett sig ut tidigt och fått höra orrspel. Jag som valt att sova lite extra fick fart och sprang upp för backen och lyckades även jag höra lite orrbubbel! Efter städning gav vi oss iväg (vi lyckades skrämman en tjäder på hemvägen) till Naturum intill Store Mosse och tittade i fågeltornet samt fick en inblick i hur mossen skapats.

Jag är så glad att jag följde med och mitt härligaste minne är faktiskt att stå vid gårdspumpen och borsta tänderna, känna vinden, dofterna och höra fåglarnas sång

samt känna in historiens vindslag! Dvärgbeckasinen och ljunpiparen samt de kupe-rade mossbeklädda mjuka rocknarna är också fina minnen och så klart våra måltider tillsammans. Ett stort TACK för att ni även låter oss hallänningar få följa med, ni berikar verkligen mitt liv!

Lisbeth Magnusson

I väntan...

Klockan är runt halv nio och vi sitter tysta vid Ensamma tallen. Vi väntar, och väntar. Vi värms av de sista solstrålarna, vi gläds åt de sista solstrålarna. De blir glödande mot porsens hanblommor. Så vackert, som det lyser. Vad tillfällena i naturen kan skapa...

Solen dalar, vi sitter kvar. Vinden är obetydlig, ljud hörs långt denna afton; Grönbenan av och till, liksom ängspi-plärkan och enkelbeckasinen. Minsann var storspoven också där.

Vi sitter så tysta, länge. Bortåt tiotiden når oss skymningen. Ännu inget. Vi börjar vicka lite på stelrande kroppsdelar. Så, där! Äntligen fick vi en kort strof av det vi väntat på i närmare två timmar – dvärgbeckasinen läte. Det som kan påminna om en avlagset galopperande häst.

Dags att gå tillbaka till Lövä vandrarnhem för att knoppa in. En tidig purrning väntas. Heldag ute i morgon med förtröstan om många fina intryck.

Text och foto: Birgitt Svensson

Vinterns och vårens fågelobsar

(16/11-15/4)

Så har den anrika rapportsitén Svalan gått i graven. Men gamla obsar har därför inte gått förlorade. Det finns möjlighet att koppla ihop det gamla svalankontot med det nya på Artportalen. Vår hemsida har också uppdaterats. Samma listor på obsar och observatörer i vår kommun, i landskapet och en rad grannkommuner finns kvar, men nu hämtade från Artportalen.

Lommar / doppingar / pelikanfåglar / storkar / andfåglar

Grågås

Storlom - Åter, 1 ex Lärkesholmsjön 25/3 (ÖN). Första obs. **Skäggdopping** - 1 ex Hjelmsjön 27/11 (JJ, LJ). 1 ex Hjelmsjön 26/2 (LP). Första obs. Som mest 9 ex 11/3 Hjelmsjön (LP). **Gråhakedopping** - 1 ex Hjelmsjön 13/4 (TSv). En art som inte är årlig i kommunen. **Storskarv** - 16 ex Värnsjön 23/11 (BH). Arten ses under alla årets månader om öppet vatten finns, framför allt då i Värnsjön och Hjelmsjön. Under denna höst/vinter har 1 ex setts i Pinnån i Bruketområdet. Stor grupp, 25 ex Hjelmsjön 25/3 (LJ), och en ännu större flock, 80-100 ex! Hjelmsjön 29/3 (JJ, EPe). **Häger** - 1 ex kv Ejdern Ö-a 3/1 (BH), 1 ex Grytåsa 4/1 (BH), 6 ex str Skåneporten 18/3 (SN). **Knölsvan** - 2 ex förbiflyg. Lillsjön Lärkesholm 27/11 (LP), ex hördes str i mörkret kl. 19.³⁰ Ekorrtstigen

Ö-a 3/1 (BH), 3 ex Hjelmsjön 17/1 (JJ, EPe). Från 28/2 och framåt mellan 2 och 4 ex i Värnsjön, till åtminstone 12/4. Utöver dessa, 6 ex Hjelmsjön 3/4 (JJ, EPe). **Sångsvan** - 6 ex Jälla sjö 21/12 (LP), 2 ex str S över V Spång 28/12 (BH). Första obsen 2015, 41 ex Jälla sjö 3/1 (LS), 33 ex Jälla sjö 15/1 (LP). Stor flock i Hjelmsjön, 30 ex lyfte från sjön 11/3 (JJ, EPe). **Sädgås** - 21 ex str S Jännaholm 29/11 (KAJ). **Grågås** - 2 ex förbiflyg. Hjelmsjön 27/11 (JJ, LJ), 15 ex förbiflyg. Ö Ringarp 21/12 (JJ, EPe), 4 ex Värnsjön 21/12 (BH), 16 ex

förbiflyg. Smörmyr 24/12 (JJ, EPe). Första obsen 2015, 1 ex Värnsjön o 3 ex förbiflyg. Ekholm 12/1 (BH). Stora flockar: 40 ex Jälla sjö 18/1 (KAJ), 50 ex Långalt 2/3 (LS), 51 ex Krängelbygget 5/3 (BH), 60 ex Ljungaskog 10/3 (LP), 50 ex Lärkesholmsjön 14/3 (LP). **Kanadagås** - 2 ex Värnsjön 5/1 (SN). **Bläsand** - 13 ex 1/4 (LP), 2 ex 10/4 (TSv), 6 ex 13/4 (TSv). Samtliga obsar från Hjelmsjön. **Kricka** - 6 ex Värnsjön 14/3 (SN). Första obs. Större flockar: 18 ex Hjelmsjön 7/4 (BH), 30 ex Värnsjön 11/4 (BH), 52 ex Hjelmsjön 13/4 (TSv). **Årta** - 1 ex hane Värnsjön 11/4 (BH). **Brunand** - 3 ex 22/11 (BH), 3 ex 23/2 (LS), 5 ex 28/2 (KAJ), 1 ex 5/3 (LP), 5 ex 7/3 (BH). Samtliga från Värnsjön. Arten har denna vinter varit fåtaligare i Värnsjön jämfört med tidigare år. **Vigg** - 31 ex Värnsjön 23/11 (BH), 21 ex Värnsjön 3/12 (LP). Efter årsskiftet mellan 7 och 12 ex i Värnsjön. 8 ex Värnsjön 5/4 (IÅ, WE), 8 ex Hjelmsjön 10/4 (TSv), ca 20 ex Hjelmsjön 11/4 (LJ, KJn). Plus ett antal enstaka ex i Hjelmsjön andra dagar, Värnsjön har haft några fler ex under sina "andra dagar". **Ejder** - 1 ex hane Hjelmsjön 8-9/4 (ÖN, TSv), 10 ex Värnsjön 12/4 (LP). **Sjöorre** - Nattsträck 12/4 (BH). Första obs. **Salskrake** - 2 honf. Värnsjön 23/11 (BH), 4 ex Värnsjön 21/12 (BH, LP), 1 ex Värnsjön 18/1 (SN). Sedan obsad i sjön fram t.o.m. 15/3, som mest 4 ex 14/3 (SN). **Småskrake** - 1 ex hane i Värnsjön från och med 22/2 (BH) t.o.m. 14/3 då 2 ex obsades (SN). Utöver detta 1 ex Hjelmsjön 12/3 (TSv). **Storskrake** - Som mest under hösten, 100 ex Värnsjön 23/11 (BH). Efter årsskiftet, 6 ex 12/1 (BH), 70 ex 15/1 (LP, MPE). Som mest 100 ex 28/2 (BH, KAJ) och 5/3 (LP). Samtliga från Värnsjön. Utöver detta bl. a. 7 ex Lärkesholmsjön 8/3 (BH), 3 ex hanar Hjelmsjön 15/4 (TSv).

Storskrake

Rovfåglar / hönsfåglar / tran- och rallfåglar

Glada - Numera året runt i kommunen. Obsar från många lokaler, bl. a. Lemmeshult, Ljungaskog, Ö Ringarp, Grytåsa, Örkelljunga, Ö Spång, V Ringarp m.fl. under hela vintern/våren. **Havsörn** - 1 ex förbiflyg. Ö Ringarp 16/11 (JA), 1 ex Lärkesholmsjön 16/2 (LS). **Brun kärnhök** - 1 ex hona Flinka sjö 3/4 (LS). Första obs. **Duvhök** - 1 ex

förflyg. Industrigatan Ö-a 28/11 (TSv), 1 ex Ekholm 4/12 (BJ, JJ), 1 ex förflyg. V Ringarp 12/1 (BH), 1 ex förflyg. Industrigatan Ö-a 30/1 (TSv), 1 ex förflyg. S Össjö 14/2 (KAJ), 1 ex Sk. Värnsjö 7/3 (LS), 1 ex Ingeborrarp 2/4 (KS), 1 ex Ö-a ip 3/4 (BH), 1 ex Liamyren 11/4 (KAJ), 1 ex Långalt 10/4 (JJ). **Fjällvråk** - 1 ex Vanåsfors 3/3 (LS), 1 ex Karsatorp 4/4 (KAJ), 1 ex str Ö-a 7/4 (TSv). **Fiskgjuse** - 1 ex V Spång 6/4 (PC). Första obs. 1 ex Hjelmjön 9/4 (TSv), åter Värnsjö 9/4 (LS), 1 ex Krohns damm 11/4 (LP). **Orre** - 2 ex Smörmyr 24/12 (JJ, EPe), 6 ex Flåssmyr 21/2 (JB), 1 ex Smörmyr 11/3 (JJ, JA), 1 ex Liamyren 11/4 (KAJ). **Tjäder** - Observerad på flera lokaler under speltiden. Rapport kommer senare. **Vattenrall** - Åter Långasjön 27/3 (LS). Första obs. **Rörhöna** - 1 ex Hjelmjön 14/4 (LP). Första obs. **Sothöna** - 1 ex Pinnåområdet 12/2 (LP). Kvar till den 19/2. Första obs. **Trana** - 8 ex Ö-a 28/2 (JO). Första obs. Observerad sedan under våren på våra kända lokaler, S Össjö, Lärkesholm, V Flinka, Ramnekärr, Höjaholm m.fl.

Mindre strandpipare

Vadarfåglar / måsfåglar / duvor

Strandskata - 1 ex Hjelmjön 8/4 (TSv), 1 ex Ö-a ip 12/4 (BH). **Mindre strandpipare** - 1 ex Ljungaskog 6/4 (LP). Första obs. 1 ex Krohns damm och 1 ex V Flinka 11/4 (LP). **Tofsvipa** - 1 ex Långalt 22/2 (MGn). Första obs. Hela 26 ex Långalt 26/2 (KAJ), minst 15 ex Långalt/Smedhult 4/4 (JJ). **Enkelbeckasin** - Åter Långasjön 28/3 (KAJ). Första obs. **Morkulla** - Vinterobs. 1 ex Örnalt 15/12 (KAJ), 1 ex Örnalt 20/1 (KAJ). Samma ex? 1 ex Ekholm 19/3 (JO). **Skogssnäppa** - 1 ex Flinka sjö 9/4 (LP). Första obs. **Skrattmåsar** - 1 ex Hjelmjön 8/3 (BH). Första obs. Hela 380 ex Hjelmjön 15/4 (TSv). **Fiskmåsar** - 2 ex Värnsjö 8/2 (JO). Första obs. **Gråtrut** - 1 ex Hjelmjön 10/2 (LP). Första obs. **Skogsduva** - 6 ex Höjaholm 26/2 (PC). Första obs. Större grupp, 14 ex Lillgården Harbäckshult sista helgen i mars (PC).

Praktfåglar / hackspettar

Kungsfiskare - 1 ex Hjelmjön 27/11 (JJ, LJ), 1 ex Pinnån, Rya Kyrka 27/12 (MS), 1 ex kv Ejdem Ö-a 3/2 (BH), 1 ex Pinnån, nedan Vången 11/3 (SB). **Mindre hackspett** - 1 ex Pinnån 29/12 (PS), 1 ex Grytåsa 22/2 (JO), 1 ex Flinka sjö 13/3 (LS), 1 ex Ö Ringarp 5/4 (LP), 1 ex G:a Hallandsv. Ö-a 9/4 (LP).

Tättingar

Sånglärka - sträckande Ö-a 22/2 (BH, JO). Första obs. **Ladusvala** - Åter 15/4 (TSv, JO). Första obs. **Ängspioplärka** - 1 ex Ljungaskog 18/4 (LP). Första obs. **Forsärla** - Vinterobs, 2 ex Ekholm 12-13/1 (BJ). 1 ex Pinnåområdet 15/3 (LP). **Sädesärla** - 3 ex Hjelmjön 24/3 (LP). Första obs. **Sidensvans** - 20 ex Ö-a 14/1 (BH), 7 ex Ö-a kyrka 15/1 (LP), 5 ex Ö-a 8/2 (JO), 7 ex 18/2 (MN), 13 ex 24/2 (SN) och 20 ex 25/2 (MN) Orreslättsvägen Åsljunga, ca 25 ex Ryttnästaregatan Ö-a en vecka i feb. (EP, IBP). **Strömstare** - 1 ex Flinkabäcken mitten mars (MK). Som brukligt årlig i Pinnåområdet med mellan 1 och 3 ex. Sista obsen i vår från lokalen, 1 ex 25/3 (BH). **Järnsparv** - 1 ex Ekorstigen Ö-a 6, 11/1, 25/1 (BH). Ett övervintrande ex. 1 ex Ryttnästaregatan Ö-a 8/2 (JO), 1 ex Ekorstigen Ö-a 8/2 (BH). **Svart rödstjärt** - 1 ex hane V Spång 28/12 (BH). Sällsynt vinterobs i kommunen. **Taltrast** - 1 ex Ö Flinka 15/3 (SN). Första obs. **Rödvingetrast** - Åter Ekholm och V Flinka 28/3 (BH, LP). **Dubbeltrast** - 1 ex Ö Ringarp 9/2 (JA). Första obs. **Varfågel** - obsad på flera lokaler under vintern/våren. Sista vårobsen, 1 ex S. Össjö 15/3 (KAJ). **Råka** - 1 ex Trulsabygget 6/4 (KAJ). **Stare** - 55 ex Ringbo Gård 9/12 (LP, MPe), 10-tal ex Ö-a ip 23/11 (JO). Första obs efter vintern, 75 ex Ljungaskog 9/2 (BH). **Gråsparv** - 8 ex Ryttnästaregatan Ö-a

Skrattmåsar blir fler...

6/1 (JO), 15-20 ex Ekholm under hösten/vintern (BJ). **Bergfink** - 1500 ex Värnsjö 7/3 (BH). **Steglits** - 13 ex Sjöbygget 25/11 (LP), 2 ex Ryttnästaregatan Ö-a 8/1 (JO), 2 ex förflyg. Ekorstigen Ö-a 11/1 (BH), 9 ex S Össjö 24/1 (KAJ), 6 ex Pinnåområdet 9/2 (LP), 8 ex Ö Flinka 12/2 (LP), 12 ex Smålandsv. Ö-a 24/2 (LP). Senare på våren, 1 ex Klockgatan Ö-a 21-22/3 (PS, BS), 1 ex Hjelmjön 2/4 (TSv), 2 ex kv Ejdem Ö-a 14/4 (BH). **Vinterhämpling** - 1 ex Ljungaskog 25/11 (LP). **Gråsiska** - 1 ex förflyg. Grytåsa 4/1 (BH), 48 ex Värnsjö 5/1 (SN), 11 ex Ljungaskog 29/1 (LP), 1 ex Ö-a 23/2 (BH). Är arten lite förbisedd, eller? **Bändelkorsnäbb** - 1 ex Ånalt 16/11 (DGU, AR). Observerats två dagar i följd på lokalen. **Snösparv** - 1 ex hane Ljungaskog 25/11 (LP). **Gulsparv** - Stor flock, 49 ex Grytåsa 17/12 (LP). **Sävparv** - Åter Långajön och Holmasjön 27/3 (LS, LP). Första obsar.

Förklaringar

Lokaler skrivna i kursiv stil ligger strax utanför kommungränsen, t ex *Rössjön* och *Sjölåtssjön*. (ad=vuxen, hä=häckning, juv=ungfågel, k=kull, 1k=fjölårsunge, pull=nykläckt unge, sj=sjungande, str=stäckande).

Vi tackar alla som rapporterat in sina observationer. Inkomna observationen ligger till grund för sammanställning och status på Örkeljunga kommuns fågelarter; då, nu och för framtiden.

Uppgiftslämnare

AR	Anders Rimne	KS	Kim Svitzer
BH	Björn Herrlund	LJ	Lasse Johansson
BJ	Bengt Johansson	LP	Lennart Persson
BS	Birgit Svensson	LS	Leif Sigbo
DGu	Douglas Gustafsson	MGu	Mats Gustavsson
EP	Ebbe Persson	MK	Mattias Karlsson
EPe	Eva Persson	MPe	Margit Persson
IBP	Inga-Britt Persson	MS	Mikael Svensson
IÅ	Ingrid Åkerberg	PC	Patric Carlsson
JA	Jörgen Andersson	PS	Pär Svensson
JB	Johan Björklund	SB	Suzanne Björklund
JJ	Janne Johansson	SN	Seth Nilsson
JO	John Olandersson	TSv	Thomas Svanberg
KAJ	Kurt Arne Johansson	WE	Weine Erlandsson
KJn	Kerstin Johansson	ÖN	ÖN-Exkursion

Har du något att rapportera? Gör det gärna på vår hemsida!

Alcedo vill ha hjälp av **dig** att samla in uppgifter om fågelobservationer inom kommunens gränser. Vi vill ha observationer av ovanliga fågelarter för vår kommun, alla arter utanför den tid de normalt förekommer i landskapet, större sträckförekomst, anmärkningsvärt stora flockar, intressanta häckningar, återfynd av ringmärkta fåglar, tidiga vårobsar, sena obsar på hösten eller observationer som du tycker är särskilt notabla. Alla rapporter arkiveras för framtida behov.

Senaste inrapportering före nästa tryckning av Alcedo: 15 aug.

Rapportera dina obsar på vår hemsida www.orkelljunganaatur.se eller via www.artportalen.se.

Text: *Björn Herrlund* Foto: *Perry Vigelsbo*

Att ge sig rakt ut i fågelsången

Jag sitter framför en dataskärm, det sena aprilvädret härskar där utanför. Bofinkens sång tränger in genom det oputsade gavelfönstret. Reser mig och går bort till ytterdörren, öppnar den. Den småsvala vinden leker i bokkronorna. Grenar lyser nyutsprucket gröna. Då hörs nötväckans klämstarka läten nedifrån backslänten. En talgoxe vevar sin vårsång. Och det metalliskt knäppande stenknäckslätet. Du säger att våren, försommaren är fågelsången tid. Vi får lyssna efter.

Det är slutet av 1960-talet. Mitt i vintern, snö, minusgrader, solsken. Uppe på stalllets taknock hittar mitt öga en liten obetydlig, vibrerande fågelkropp som kastar ur sig drillande läten för fullt. Det är en sång som låter tala om sig! Och jag förvånas över att vårens kommande kan förkunnas så energiskt omsorgsfullt – av en så lättviktig sångare. Av gärdsmysen!

Vem har inte djupa relationer till fåglarna, till deras läten. Mina första mer seriösa försök att identifiera de olika fågelstämmorna måste hänföras till 1960-talet. Kjell Karlsson var den notoriskt pådrivande ornitologen. Viktiga var också de mer jämnårigas försök att bringa ordning i vårens och försommarens kakofoni med olika läten, stämmor. Och snart nog, i början av 1970-talet, lockade Kjell oss ynglingar att inventera kvadratkilometersrutur i ett skånst fågelprojekt. Då gällde det att ”bruka allvar”. Var det en buskskvätta som kunde låta så ”gnistrande”? Var det den grå flugsnappare som hördes uppifrån trädkronan? Ett flertal av bestämningarna fick till en början hänföras till kategorierna ”möjliga” eller ”troliga”. Det gällde att försöka få syn på ljudalstraren, att få sin förmodan bekräftad. Ibland lyckades man, ibland tystnade sångaren för tidigt och försvann. Förtretligt! Men denna inventering blev en bra drivfjäder för den personliga förbättringen av konsten av artbestämna läten.

Vintern, vårvintern är en nyckernas tid, inte minst när det gäller den spirande fågelsången. Hemmafåglarna är skickligt anpassade till att överleva vinterns mer frusna, matsnåla tid. En del arter hamstrar, gömmer undan. Ibland kan man nyttja trogna fågelbordsmatare i trakten.

Mesarna hör ofta till kvarstannarna över vintern. Och det är också från arter som talgoxe och svartmes som man brukar höra årets första sångstrofer. Båda arterna har

Gärdsmys. Foto Seth Nilsson

likartade, ljudstarka, ”vevande” stämmor, på flera sätt så olika blåmesens mer högfrekventa svirrande.

Man ska inte låta lura sig av nötväckans olika läten. Först har man svårt att tro att de olika stroferna kommer från samma fågel. Kontakt- och varningslätet ”tvitt, tvätt, tvätt” eller de rungande, högljudda flöjtningarna tidigt på våren eller det säregna, snabblevererade ”viviviviviviv”-lätet.

Gärdsmygen är en sångare som man inte ”ska leka med”. Denna, vår till storleken nästminsta fågelart, måste nästan rubriceras som den art som har den ”tuffaste” sången av alla. Sett till kroppsstorleken. Att få syn på denna pigga, lilla krabat, sittande på en rotvälta, vibrerande kasta ur sig kaskadlar med olika drillande tonräckor. Det är både se- och hörvärt!

En annorlunda, men också tidigt vår-sjungande sångare är den övervintrande koltrasten. En bemärkt, en sjuårdes flöjtare. Dess sång är fylld med mäktiga, nästan försmäktande toner med inslag av både värdighet och vemodighet. Tidigt under våren anländer släktingarna dubbeltrast och taltrast. Tre trastar med starka, kraftfulla stämmor. Dubbeltrastens flöjtning har drag av koltrast, dess tendens att stillsamt upprepa fylliga stavelser har drag av taltrast. Men en frenetiskt ”bokstaverande” taltrast kan man knappast ta miste på.

Rödhaken utmärker sig, liksom kol- och taltrasten, med att både vara en extremt morgontidig och extremt kvälls-sångare. Fast visst kan man höra dess porlande, sirlande tonräckor även under dagtid. En ekvilibrist att njutande lyssna till. Några läten som lätt kan undgå oss är trädkryparens och kungsfågels. Trädkryparens tydliga men nästan försiktiga sång kan man gärna lyssna efter redan under den tidigaste bland vårmånader. Sången smeker behagfullt fram och har smått lövsångaraktiga inslag. Kungsfågelsången är skyttlande men högfrekvent och framförs nästan alltid från någon tät grangren. Man kan påstå att sången också är ”negativ” känd på så vis att många inte längre kan höra dess höga toner när man uppnått hög ålder.

En ganska tidigt återvändande vårfågel är bofinken och att lära sig dess omisskännliga sångstrof borde ligga inom möjlighetens gräns. Bofinken anses vara, efter löv-

Blåmes. Foto Seth Nilsson

sångaren, Sveriges vanligaste fågelart. Dess vanlighet och dess beredvillighet att sitta öppet på någon gren och framföra sin klämmiga sång underlättar inlärandet. En annan återvändare under våren är rödstjärten. Även denna eleganta fågel upprepar en ganska distinkt sånglåt, som har *vissa* likheter med bofinkens. Den är mycket morgontidig, slår sin första drill till och med före rödhaken. Ibland kan rödstjärten leka fram andra läten, exempelvis ärtsångarlika sådana.

Uppre vid den fuktiga gräsmarken hörs sammanpressade, smått klara och gnistrande toner från buskskvättan. Härmläten kan finnas inblandat. Glömmer inte när jag anno dazumal en sen natt cyklade mot orrkojan i Smörmyr. Vid Hectors blev jag skräm. Rakt ur tystnaden hördes de märkliga tonerna från en yrvaken buskskvätta.

En vanlig, gärna holkhäckande art är som bekant den svartvita flugsnapparen. Arten kommer tillbaka till våra trakter ungefär samtidigt med lövsångaren men den lyckas inte exekvera samma tilltalande sångmelodi. Flugsnapparsången känns dock ganska egen, lite kantig kanske. Vissa hanar avslutar ibland sin strof med några mer välljudande toner.

En annan aprilhemvändare är trädpiplärkan. Långa utdragna drillande och sirrande läten upprepas i en härlig kaskad från den smäckra fågeln. Ibland görs detta under en sångflykt varvid fågeln dalar ned mot en sittplats likt en papperssvala.

Lövsångare. Foto: Perry Vigelsbo

Våra egentliga sångare brukar inte återkomma hit förrän tidigast en bra bit in i april eller i enstaka fall kanske först långt in i maj. Gransångaren, ”sill-saltaren”, kommer dock tidigt och avslöjas av sin ofta oregelbundet rytmiska låt, medan släktingen lövsångarens helt annorlunda, melodiska framtoning på något vis förkunnar att sommaren är här redan kring 20 april. Ja, lövsångarens mjuka stämma hör till den del av fågelkören som dröjer sig kvar långt in i juni, juli. En fågel som hjälper oss tro att sommaren inte ska ta slut på länge. Grönsångaren står gran- och lövsångaren nära, men även den har en synnerligen egen sångstrof att inläras. Har du en gång hört den och lärt in den glömmer du den kanske aldrig: ett långt, energiskt surrande läte, likt ljudet från en gammaldags tvåkrona som snurrar ner på en marmorskiva. Men märkligt nog kan grönsångaren allt som oftast även interfoliera dessa drillar med upprepade flöjtläten.

Svarthättan är också en flyttfågel fast enstaka exemplar brukar ibland göra övervintningsbesök vid våra fågelbord. När denna Sylvia-art åter ”trampar” svensk mark avslö-

jas detta inte minst genom att den då utbrister i sin synnerligen njutbara, flöjtfylla sång. Denna sångstrof kan knappast förväxlas med övriga sångekvilibristers skapelser! Fast visst brukar man påpeka att den betydligt senare anlända trädgårdssångaren är en förväxlingsart. Men så är nog bara fallet när svarthättan av någon anledning "glömmer" att sjunga fram hela sin välljudande, finstämda, flöjtmelodi. Trädgårdssångaren kommer åter först in i maj månad och har en "energisk" sång som Erik Rosenberg i sin klassiska bok *Fåglar i Sverige* omskriver att den "träffande liknats vid en

muntert porlande vårbäck." Den i sammanhanget nästan "taffliga" ärtsångaren med sitt upprepat skramlande läte hör till de lättare av sångfåglarna att identifiera, medan den likartade törnsångaren har en något mer varierad, fast smått kärv melodi att visa upp.

Härmande toner, sångstrofer kan höras från olika fågelarter. Starens storspovflöjt är välkänt för många, liksom taltrastens utkastade, ibland ljudhärmande läten, eller de "inbyggda" stroforna i buskskvättans och rödhakens

Entita. Foto: Seth Nilsson

sånger. Men ska man höra rikare uppsättningar med härmläten bör man hellre söka upp rörsångaren, härmsångaren eller kärrensångaren. Alla finns de i våra trakter, men i olika omfattning. Rörsångaren maler under skymningstimmen på med sin sång från vassarna, medan den än mer fantasirike kärrensångaren kan växla mer i tempo och innehåll. Härmsångaren (förr kallad gulsångare) "är virtuos och komponerar mästerliga toner". Bland arter fågelns härmar omnämner Rosenberg bland annat ladusvala, fisktärna, bofink och strandskata.

Här ovan har upptagits en del av de vanligare hemmaarterna och deras sångprestationer. Många har inte omnämnts alls. Ta arter som järnsparv, gulsparr, sävsparv, entita, tallita, tofsmes, grönsiska, grönfink, mindre korsnäbb och grå flugsnappare. Eller arter som stenkäck, domherre, steglits, hämpling, ladusvala, hussvala, sädesärsla eller pilfink. Och visst kan man höra det fina i kråksången. Visst kan man.

Men att börja nysta i fågelsången, att försöka artbestämma de olika ljudyttringarna. Det är allt en rolig konst. Att kanske själv försöka hitta svaret på vilken art som döljer sig bakom det konstiga lätet från grannens buskage. Tillfredsställelsen över att ibland lyckas med bestämningen.

Vill man inskaffa sig den bästa bland ledsagare i ämnet fågelsång bör man vända sig till Erik Rosenbergs tidigare omnämnda bok *Fåglar i Sverige*. Boken utgavs redan 1953, men har därefter utgetts i nya, lika läsvärda utgåvor. Rosenbergs förmåga att

beskriva varje fågelart med ord är enastående och detta gäller inte minst hans sätt att levandegöra de olika fågelarternas sång och övriga läten. Kan du komma över ett exemplar av denna bok så tveka inte!

Fågelsång ska upplevas "personligt", att själv hitta sina egna ingångsportar för identifikationen av de olika fågelstämmorna. Att ge fåglarna, fågelsången tid är ett måste i sammanhanget!

Janne Johansson

Spetsfläckad trollslända 1939

Under våren har jag lagt några timmar på att registrera trollsländor i samlingarna på Lunds universitets zoologiska museum. Detta för att få bättre historiskt underlag till den atlas över Skånes trollsländor som inventeringsprojektet 2009-2014 ska utmynna i. Till skillnad från atlasinventeringar av exempelvis fåglar och kärlväxter, saknas det eller finns väldigt knapphändig historisk information om trollsländor att göra jämförel-

Spetsfläckad trollslända i Zoologiska museets samlingar

ser med. Det är med andra ord svårt för oss i väldigt många fall att veta om en art har minskat eller utökat sin utbredning i Skåne. Det finns ganska lite äldre material publicerat, så största källan utgörs av samlingar som de i Lund.

Under maj 2015 började jag, med hjälp av min medhjälpare för dagen Annica Nettrup, att gå över obestämda trollsländor. Dessa består av trollsländor sorterade på liknande

arter men till arten obestämda. Till skillnad från det som finns i den så kallade huvudsamlingen, vet ingen vad som döljer sig i detta material. Det dröjde inte länge innan vi började hitta spännande fynd, det allra roligaste fynd var en hona spetsfläckad trollslända (*Libellula fulva*), från Yxenhult i norra Skåne 1939.

Spetsfläckad trollslända finns i rena, näringsrika, vegetationsrika, långsamt rinnande vatten. Under gynnsamma förhållanden finns den även i angränsande kvarndammar, grustag och mindre sjöar. Den är i hela sin nordiska utbredning sällsynt, men har återkommit efter en kraftig tillbakagång under 1900-talet. Detta är ett mönster som går igenom på kontinenten, vilket troligtvis är en följd av att vattendragen blivit renare. I Sverige finns spetsfläckad trollslända fläckvis främst i de sydöstra landskapen upp till Gästrikland. Arten listades i Sverige som sårbar (VU) på rödlistan fram till 2010, då den

Hona av spetsfläckad
trollslända (Gunnaröd 2009)

Hane av spetsfläckad
trollslända (Gunnaröd 2014)

reviderades och spetsfläckad trollslända ändrades till att vara livskraftig (LC). Det innebär inte på något sätt att den är vanlig, och särskilt inte i Skåne.

Den spetsfläckade trollsländans historia i Skåne är lätt att sammanfatta. Det finns historiska uppgifter från 1700- respektive 1900-talet, från Vånga i nordost respektive Rönne å vid Ringsjön. Fyndet vid Vånga är odaterat så det ska egentligen låtas vara osagt när det verkligen gjordes, men innan 1930 åtminstone, då fyndet är daterat som artbestämt av H. Rosén.

Vid Rönne å i området kring Stockamöllan rapporterades den vara försvunnen på 1960-talet. Åke Sandhall skriver 1994 att orsaken troligen står att finna i övergödning av Ringsjön. Ett tillfälligt fynd av en ensam individ gjordes på Kullaberg 2006, ett fynd som ansågs komma från Danmark, där den har en del starka populationer. Av allt att döma var arten helt försvunnen som reproducerande i Skåne sedan 1960-talet.

När inventeringsprojektet 2009-2014 kom igång återfanns den glädjande nog 2009 längs Rönne å, där den nu observerats i fem atlasrutor. Det förväntades fler fynd från andra delar av landskapet, men endast ett enda exemplar hittades utanför området kring Rönne å, vid Hasslaröd i Osby kommun sommaren 2014.

Grävandet i äldre material har för min del även inneburit läsande av gammalt, publicerat material. I en sådan hittade jag att spetsfläckad trollslända påträffats i nordöstra Skåne på 1860-talet. Tyvärr saknas som så ofta detaljer, så kanske är detta samma som det odaterade fyndet vid Vånga. Området undersöktes 2009-2014 utan att nya fynd gjordes. Spetsfläckad trollslända finns i flera vattendrag i Blekinge, inte särskilt långt från gränsen till Skåne, men trots eftersök i lämpliga vattendrag på skånska sidan av Ryssberget hittades den inte där heller.

Detaljer saknas tyvärr också vad gäller fyndet från 1939 från Yxenhult i Örkelljunga kommun. Det går inte ens att tyda vem som gjort fyndet, eller vilket datum, mer än att det troligen är gjort i juli månad. Vad är det då för värde i att finna så här gamla fynd? För det första så ger det oss mer kött på benen om en sällsynt arts historiska förekomst i Skåne. Det ger oss också en möjlighet att eftersöka arten, för kunde den återfinnas efter mer än 50 år längs Rönne å så kan den förstås göra det vid Yxenhult. Finns det då några vattendrag eller andra lämpliga miljöer att eftersöka den i där? Kanske såg det annorlunda ut då, flygbilder finns troligtvis från just den tiden, men det lämnar jag till andra att undersöka. Jag hoppas någon besöker området och skulle arten återfinnas är jag den första att gratulera. Hur som helst så har i alla fall grävandet i samlingarna i Lund gett Örkelljunga kommun en ny trollsländeart.

Text och foto: *Magnus Billqvist*

Källor

- ◆ Sahlén, G, 1999. Rev. Bjelke, U, 2007. *Faktablad: Libellula fulva – spetsfläckad trollslända*. ArtDatabanken 2007-10-03.
- ◆ Sandhall, Å. 1994. *Trängda trollsländor*. I Skånes Natur årgång 81, 1994. Naturskyddsföreningen i Skåne.
- ◆ Wallengren, H. D. J. 1866. *Nordöstra Skånes Fauna*. Öfversigt af Kongl. Vetenskaps-Akademiens Förhandlingar 1866 N:o 1.

Egen honung på bordet

Det är en särskild känsla att äta den honung som egna bin har samlat och det känns bra att kunna ge bort en honungsburk till vänner. Det är också en höjdpunkt att kunna ta in en fylld vaxkaka direkt från kupan och sedan äta den rinnande honungen på mackan. Det är ljuvligt gott. Det ska vara en honungskaka med helt nygjort vax. Bin är väldigt duktiga på att tillverka vax och utan dem skulle det inte finnas något vax.

Christer Unosson vid sina bisamhällen

Men biodling är så mycket mer: Det är att varje dag, kanske flera gånger per dag gå ut till bigården och studera bina utanför kupan under vår och sommar. Är det drag någonstans? Kommer bina tillbaka med pollen är det en indikation som särskilt på våren är väldigt viktig, för då vet man att det finns en äggläggande drottning i samhället. Mycket surr och brus utanför kupan en solig förmiddag en tidig vårdag är ljuv musik för en hobbybiodlare.

Biodlingen har ökat mitt intresse för träd och blommor och då inte minst dragväxter som är viktiga för bin. När jag hugger och röjer i skogen är jag alltid mån om att spara brakveden, som är en oansenlig buske, men rik på nektar och en viktig biväxt. Brakveden blommar i slutet på maj/början på juni.

Bin är viktiga för den biologiska mångfalden och genom att ha bin så bidrar jag till att det biologiska kretsloppet fungerar, där bin och även andra insekter som fjärilar m.fl. är helt avgörande för pollineringen av de flesta växter. Flera av jordbrukets växter är beroende av bins pollinering för att det ska bli bra skördar. Fråga fruktodlaren om att ha en fruktträdgård utan några bisamhällen.

Biodlingen ger också god gemenskap med andra biodlare. Biodling kan bedrivas på många olika sätt och ingen metod är mer rätt än någon annan. På senaste årsmöte med biodlareföreningen fick jag flera goda råd när det gäller invintring, varroabekämpning

med biologiska metoder och inte minst en föreläsning om drottningtillsättning av biodlareföreningens ordförande Jonas Torkelsson.

Honungsbi. Foto: Sven-Erik Svensson

Det är fördel med tidig vår som det var i år (2014) för då kommer bina igång tidigt och drottningen börjar lägga ägg så samhället kan växa. Sälgen är en viktig och betydelsefull dragväxt och som blommade redan i slutet av mars detta år. Annat var det 2013, då vi hade en lång kall period på 6-7 veckor ända fram till mitten av april.

Det underligt ordnat i ett bisamhälle. De bin som kläcks på sommaren blir som längst bara två månader gamla och sen är vingarna på bina uppslitna, medan bina som kläcks under augusti/september får leva till våren och bygga upp samhället på våren genom att mata larver, dra in pollen och nektar så att bisamhället blir starkt. Vårutvecklingen är helt avgörande för hur honungsskördens blir sen på sommaren.

Jag har varit biodlare sedan 1982, då jag köpte mina första bin av Ture Bengtsson i Boalt. Min första bigård var i Margretetorp, där jag höll bin i fem år tills vi flyttade till Ramnekär i juli 1987.

Efter att ha gjort uppehåll med biodlingen i knappt 10 år köpte jag ett bisamhälle av Ingemar Wideberg våren 2013. Denna vinter har jag invintrat tre samhällen.

När detta skrivs vilar bina i sitt vinterklot. För att hålla värmen är de i ständig rörelse och lever av de sockergivor de har fått i samband med invintringen under hösten.

Christer Unosson

Vårlökar

Rubriken är lite vilseledande. Vårlökar är egentligen ett specifikt växtsläkte (*Gagea*), men här avser jag vårblomande växter med lök i allmänhet. De flesta är ursprungligen odlade och har spridits från trädgårdar eller avsiktligt utplanterats eller spritts som trädgårdsutkast. Många tillhör de tidigaste blomväxterna, är välkända och ofta färggranna och iögonfallande. De flesta lökväxterna finns i lilje- och sparrisordningarna (*Liliales*, *Asparagales*) med familjer som liljeväxter, lökväxter, irisväxter, amaryllisväxter och sparrisväxter. Vår flora innehåller bara ett fåtal genuint vilda arter, medan flertalet är spridda från odling eller kvarstående kring gamla torp och trädgårdar.

I familjen liljeväxter finns kungsängslilja, som Linné upptäckte på Kungsängen i södra Uppsala på 1740-talet. Enligt vissa källor ska Olof Rudbeck d.ä. på 1600-talet ha inskaffat kungsängsliljor från Holland till Botaniska trädgården i Uppsala varifrån de sedan kom att spridas. Arten har hos oss påträffats sällsynt som trädgårdsutkast (Bjärabygget i Örkelljunga, Mattarp, Västra Ringarp och Örkelljunga). Den fanns förr utplanterad (Kjell Karlsson) på ängen intill fågeltornet vid Flinka sjö.

I samma familj finns också arten vårlök, som är vanlig i lundvegetation i Skåne. Gärna på näringsrik kalk- eller lerhaltig mark. I vår kommun är den bara funnen förvildad uppe i Björnamossa. Till liljeväxterna hör också de egentliga liljorna brandlilja och krollilja tillsammans med tulpan. Samtliga att betrakta som trädgårdsutkast.

Ett välkänt släkte i familjen irisväxter (sparrisordningen) är krokusar som hör till de allra tidigaste vårväxterna, alltid spridda från odling. Två arter har påträffats i kommunen, vårkrokus och snökrokus. Den senare är ljus blå och har en smalare kalkblad än den vanligare och blå- gul- eller vitfärgade vårkrokusen. Det största beståndet av vinterkrokus finns vid Vårsjö gamla skola. Här finns också en mängd andra vårblomande arter som vintergäck, snödroppe och karpatersnöklocka.

I familjen amaryllisväxter finns de enda genuint vilda arterna. Det är skogslök och backlök, båda tillhör släktet lökar (*Allium*). Skogslöken är funnen i sju byar, bland annat i Ingeborrarp, Tockarp och Sandhult. Den är lätt att känna igen med sina centimeterbreda blad. Backlöken är mera sällsynt, funnen i fyra byar. Senast förra säsongen längs den gamla järnvägsbanken nära Landisbanan. Den är mera högväxt och har runda, ihåliga blad. Släktingarna (gul) lök, gräslök och ramlök har också påträffats i kommunen. Samtliga är dock att betrakta som trädgårdsflyktingar eller som inplanterade (ramlök i Harbäckshult).

Det finns en mängd arter av förvildade snödroppar i Sverige. I vår kommun är det bara arten snödroppe som är funnen och väl spridd i hela kommunen. Mera sällsynt (Björnamossa, Östra Ringarp, Vårsjö) är karpatersnöklocka som påminner om en storblommig snödroppe.

I familjen finns också ett flertal andra arter som spritts från odling. Vanligast och välkända är påsk- och pingstlilja som både planterats ut och som ofta står kvar länge kring torp och gårdar. Hybriden mellan de två arterna, stjärnarciss har påträffats en

gång på en vägren i Skogen. En lite modernare art är tätatät som bland annat påträffats på tippen i Bjärabygget.

I familjen sparrisväxter finns spansk klockhyacint som växer längs den lilla bäcken ner mot kvarndammen i Ingeborrarp. I familjen finns också pärlhyacint som hör till de mest vittspridda arterna. Ovanligare är då morgonstjärna som har påträffats i fyra byar, bland annat vid Milford i Pinnåområdet och i Åsljunga centrum. Ytterligare en väl spridd art är rysk blåstjärna (*Octocallis siberica*). Arten fördes förr till släktet Scilla som nu kallas vårstjärnor. Hos oss finns arterna vårstjärna och den mer ovanliga stor vårstjärna. Båda påträffade som kvarstående.

Text: Zigge Foto: Perry Vigelsbo

Rysk blåstjärna

Karpatersnöklocka

Snödroppe

Snökrokus

Träddrömmar

Högt värderad far granskogen genom sågverket efter åttio levnadsår. Sista tiden stod den stolt på grönaste mossmatta med solen glisande genom sin storslagna pelarsal. Sedan kom hyggets tid och marken bereddes på nytt.

Skog i all ära, produktiv eller naturlig, men det är träden som räknas: Den knotiga eken, den vresiga björken, den drömska linden. Tallen som trotsat den raka furan och blivit sig själv. Som växt sig så vacker att ingen har hjärta att röra den.

På en mosse eller vid ett gammalt stengärde blir de en del av vår tillvaro. De kommer att åldras och en dag sakta lägga sig ned

Text och foto: *Pär Svensson*

Skogshönsen i skogar och på myrar

Har de någon framtid i Skåne?

Innevarande vår har tjäderns förekomst i kommunen åter kommit i blickpunkten. Framförallt är det en del lokaler i norra delen av kommunen som kollats upp. Under åren 2002 och 2010 gjorde vi i föreningens regi seriösa efterforskningar av detta vårt största

Spelande tjädertupp. Foto: Patric Carlsson

skogshöns och grovt sett hittade vi bortåt 20 tjädertuppar i vår del av Skåne. Ibland var det dock svårt att veta om man skulle föra en upptäckt fågel till Örkelljunga eller kanske till Hässleholms kommun. Tjädern är ju en fågelart som rör sig över förhållandevis stora markområden och flera myrkomplex ligger just i gränstrakten mellan vår kommun och någon av grannkommunerna.

Förra året, 2014, genomfördes en orrrinventering i kommunen. Vi skrev kortfattat om detta i Alcedo 2014:1. Åren 1998-99 gjordes de första kommuntäckande undersökningarna av orrens förekomst, vilken följdes upp år 2008. Det var i huvudsak antalet orrtuppar som registrerades och detta antal tycktes ha halverats mellan de två tillfällena. Återinventeringen 2014 gav vid handen ett likartat resultat som det under år 2008, alltså ca 23 orrtuppar.

1930-/40-talens kronår

Både tjädern och orren var under lång tid fågelarter med djup förankring i norra Skåne och dess rika förekomst av myrkomplex, olikartade skogar och småskaliga kulturlandskap. Skogshönsen kom under hösten gärna fram till de uppställda, upphängda sädesnekarna för att få sig ett skrovsmål. Dit kom också jägaren med sin bössa. Flockar på 10-20 fåglar var alls ingen omöjlighet.

Viking Nilsson berättar att han som 17-åring fick uppleva när inte mindre än 48 tjädtrar kom och kalasade på liggsäd och icke-hemkörda kärvar i Humlesjötrakten. Året var 1946. I samma veva omvittnar Ebbe Nilsson från Röke om upplevelsen när både tjädtrar och orrar i "hundradevis" kom inflygande och kalasade på ett sådant sädesfält intill Röke mosse (Kädarps mossar).

I vår egen kommun har Sune Sturesson återgivit likartade minnen från gränsen mellan Yxenhult och Köphult: *"Havren mognade sent detta år och fick stå kvar på krakarna ända fram till den första frosten. Detta upptäckte både tjädtrar och orrar långt i kring. Det var alldeles svart på krakarna" intygar Sune. Framförallt var det tjädtrar som här fick sitt skrovsmål. Ja, på det några tunnland stora fältet kunde han se hundratals fåglar!*" (Alcedo 2000:2)

Att det i Smörmyr funnits mängder med orrar längre tillbaks i tiden omvittnas på olika sätt. Den 11 januari 2008 intervjuade jag lantbrukaren Tore Nilsson. Denne nämnde hur hans farbror Knut, troligen på 1940-talet, brukade smyga runt nere på mossen med sitt salongsgevär. Knut hade berättat att det hände att det blev alldeles "svart i trädtopparna", när fåglarna satt och plocka i furorna, björkarna. Han uppskattade att det fanns "uppåt hundra orrar" där nere på myren.

Fågelbestånd på gränsen av sin utbredning

Inledningsvis antydde det hur smått tilltagna dagens bestånd av tjäder och orre är i vår del av landet. Fluktuationerna för de två arterna har säkert varierat åtskilligt sedan över de två senaste seklerna. Skogsbristen var på många håll påtaglig under stora delar av 1800-talet och en bit framöver. Ljunghedarna och mossarnas avsaknad av uppväxande småtall bidrog tveklöst till förekomsten av rikliga orrbestånd. Detta är omvittnat från många håll.

Under 1900-talet omfördes många marker till produktiva barrbestånd, oftast granbevuxta. Det ökade skogstillståndet borde kanske gynnat tjädern som art, men som känt är detta ståtliga skogshöns främst trakterat av talldominerade skogar, där fältskikt med blåbär och lingon skapar både mat och skydd.

Den rika förekomsten av skogshöns på 1930-/40-talen finns mest omvittnat via jägarnas betagande skildringar. Regelrätta inventeringar av arterna har knappast genomförts i landskapstäckande skala, men rapporter från inte minst orrnarnas spel på mossar och mossåkrar finns bevarade på sina håll.

I boken *Skånes fåglar i dag och i gången tid* (två delar) finns för orren uppgifter om att antalet tuppar som syns spela på skilda håll uppenbarligen var klart större på 40- och 50-talen än under slutet av 1970-talet. En högmosseinventering hade genomförts under åren 1977-78, varvid 213 spelande orrtuppar noterades på 33 av 39 skånska högmossor. En intressant uppföljning av denna inventering (som även inbegrep arter som storspov, ljungpipare och grönbena) gjordes 2006. Siffrorna från detta år indikerade dock att orrantalet hade halverats under 30-årsperioden.

Möjligheten av att undersöka tjäderbeståndet i Skåne på samma sätt finns knappast. Tjädern och tjäderlekarna är både svårare att hitta och mer "besvärliga" att få grepp om. Under år 2002 genomfördes efterletningar och rapporteringar (i SkOF:s regi) om förekomsten av skånska orr- och tjädrar. Följande tabeller kan uppställas:

Tabell 1. Antal lokaler med tuppar av tjäder. SkOF, 2002

Antal tuppar	1-2	3-4	5-9	10-15
Antal lokaler	50	4	-	-

Tabell 2. Antal lokaler med tuppar av orre. SkOF, 2002

Antal tuppar	1-2	3-4	5-9	10-15
Antal lokaler	17	23	4	4

De nutida skogshönsbestånden

Kunskapen om södra Sveriges bestånd av tjäder och orre är nog inte helt tillfredsställande. Den kartläggning som framkommit i samband med Atlasinventeringarna (utförda 1974-1984 resp. 2003-2009) förstärker dock bilden av att både tjädern och orren minskat under de senaste årtiondena och att nu även orrstammen på många håll ligger på en farligt låg nivå tycks också bekräftas av senare års observationer.

Skogshönsbeståndens gensvar på rävskebans decimerande av rävstammen tyder onekligen på att predationen har en stor betydelse i sammanhanget. Rävnen, mården och kråkfåglar som korp och nötskrika samt duvhöken utgör alla olika delar av rovdjurstrycket, medan kunskapen om de allt talrikare vildsvinens betydelse kanske ännu inte slagit i genom. Äldre undersökningar i Tyskland tyder dock på att detta nytillkomna däggdjur inte ska underskattas i sammanhanget (*Tjädern. En skogsfågel*. Hjorth, 1994).

En under lång tid försämrad livsmiljö för skogshönsen tycks under senare årtionden ha kombinerats med ett för arterna jobbigt predationstryck. På något vis gafflar man väl in dagens situation med dessa ord.

I *Skånes fågelatlas* (Bengtsson & Green, 2013) uppskattar man den skånska tjäderstammen till 70 par och den skånska orrstammen till 75 par. Efter en likartad halländsk inventering uppskattas både orr- och tjäderstammen i detta landskap ligga på 300 par. I Kronobergs län har motsvarande siffra för tjädern hamnat på 3.000 par och för orren

på 3.300 par. Hur nära dessa uppskattningar ligger verkligheten är svårt att säga, men att de skånska förhållandena verkligen är alarmerande är utom allt tvivel.

Våra egna orr- och tjäderinventeringar i Örkelljunga kommun pekar på så låga beståndssiffror som 20-talet tuppar för vardera arterna. Högst sannolikt har vi missat ett

Orrtupp. Foto Patric Carlsson

antal fåglar, men samtidigt ligger flera orr- och tjäderlekar just på gränsen till grannkommunerna. En uppskattning av Osby och Östra Göinge kommuners skogshöns gjordes 2014 av Anders Ekstrand (brev): *orrtuppar* - 80 st.; *tjädertuppar* - 50 st.

Kronobergs läns uppskattade beståndssiffra på 3.000 tjädrar bedöms av de lokala ornitologerna som tilltagen i överkant. Mikael Persson har i ett debattinlägg i tidskriften *Milvus* (organ för Kronobergs Ornitologiska Förening) lyft fram siffran 500-700 som en mer möjlig och trovärdig bedömning av läget i det stora skogs- och myrlänet.

En genomtänkt, landskapsomfattande inventering av både orre och tjäder i de södra landskapen borde onekligen ha hög prioritet. Och därefter borde upprepade inventeringsinsatser göras med kanske 10-15 års mellanrum. Är inte de säregna skogshönsarterna värda detta?

Nyckelpersoner

Markägare. I ett projekt där insatser för att gynna de framtida bestånden av tjäder och orre står i centrum måste markägarnas roll framhävas. Om insatser och olika former av hänsyn ska bli en verklighet är det av största vikt att markägarens intresse, engage-

mang och ansvar lyfts fram. Skogsvårdslagens hänsynsregler bygger till viktiga delar på att den enskilde skogsägaren ska engageras.

Ideella naturvårdare, jägare. Kunskapen om våra skogshöns (och skogsväxter) är oftast bäst samlad hos ideellt engagerade ornitologer, botanister och lokalt verksamma jägare. För att ett framtida engagemang ska bli fruktbart är det viktigt att den kunskap som här finns också plockas fram och kommer till nytta. Äldre uppgifter om skogshönsbeståndens storlek, uppgång och nedgång är viktiga.

Blåbärstallskog vid Liamossen. Foto: Janne Johansson

Myndigheter. Olika lagar berör naturen, landskapet varvid naturvårdsansvaret och tillsynen också är fördelat på olika myndigheter som skogsstyrelsen och länsstyrelsen. Ett seriöst engagemang för skogs- och myrmarken i nordligaste Skåne lär kräva flera former av samarbete där både markägare, myndigheter, jägare och ideella får ses som viktiga samarbetspartner. Ett aktivt engagemang behöver växa fram för att på olika sätt gynna både tjädernas och orrens fortlevnad.

Åtgärdsförslag

De två skogshönsarterna tjäder och orre har under en längre tid haft populationer vilka med vissa undantag minskat påtagligt sen arternas kronår på 1930-/40-talen. Denna negativa trend kan man säkert till vissa delar hänföra till utvecklingen inom

jord- och skogsbruket, men också till ett högt predationstryck visavi skogshönsen, deras ägg och kycklingar.

Skogshönsens tillbakagång har skett under lång tid och någon snabb väg tillbaka till en tid med starka skogshönsstammar i Skåne är knappast möjlig eller realistisk att se fram emot. Här nedan finns listat ett antal förslag på insatser vilka förhoppningsvis kan hjälpa till att åter lyfta fram både intresset och viljan till engagemang för dessa fåglar och deras naturmiljö.

Satellitbildstolkning av tjäderhabitat. I ett samarbetsprojekt har bl.a. länsstyrelsen i Jönköping och Norrköpings kommun utarbetat en metod för att med hjälp av satellitbilder inventera fram förekomsten av värdefulla tjäderhabitat på landskapsnivå. ”Genom att kombinera tjädernas välbeskrivna livsmiljökrav med satellitbaserad kartering av landskapet ges mycket goda förutsättningar för att kartera skogslandskapets biotoper ur ett landskapsperspektiv” (Henrick Blank, länsstyrelsen i Jönköping, 2014).

En kartläggning av landskapet med hjälp av denna metod borde kunna ge goda möjligheter till ett helhetsgrepp och perspektiv för en art som tjädern. Metoden är förhållandevis nyligen framtagen.

Hänsynsplaner – tjäder/orre. När man har för avsikt att ta fram genomtänkta, lokala hänsynsplaner så är det av stor vikt att hänsynen samordnas för skogs- och myrmarker på arealer upp mot 300-600 ha. Landskapsövergripande planer bör ge information om utbredningen av olika tjäderhabitat respektive olika orrhabitat. En inventering av blåbärsförekomsten i markerna kan ge viktig information om en viktig födoresurs för både tjäder och orre.

Ingemar Hjorth har i sin bok *Tjädern – en skogsfågel* pläderat för hur man kan ta genomtänkta hänsyn i både småskalig och storskalig strategi. Hänsynsplaner för tjädern har på flera håll i södra Sverige upprättats av tjäderexperten Hans Svensson, Gnesta.

Tjädernas lekplatser. Skogshönsens säregna lekar under framförallt vårmånaderna har alltid dragit till sig intresse. Långt tillbaks i tiden nyttjade jägarna ibland enklare kojor för att skjuta tuppar under spelet. Fågelskådare nyttjade senare likartade kojor för att enbart njuta av det utstuderade spelet.

Diskussioner har under åren lagts ner på att ventilera betydelsen av tjädernas lekplats. Hur viktigt är det att skydda, bevara de i regel sen lång tid nyttjade lekplatserna från skogsbrukets ingrepp? Generellt sett kan man dock våga påstå att tjädernas lekplatser är förlagda till områden av stor vikt, vilka också på bästa sätt uppfyller fågelns olika behov.

Tjädernas lekplatser har sen en längre tid uppmärksammats i skogsvårdslagsstiftningen. ”Tjädernas spelplatser bör lämnas orörda” stod det t.ex. redan i 1979-års föreskrifter till lagen. Det tycks dock vara så att man sällan arbetat aktivt för att leta fram var lekplatserna funnits, så att aktiv hänsyn kunnat tas. FSC/PEFC-certifiering och Art-

skyddsförordningen (*se längre fram*) lär kräva att tjäderns lekplatser ska visas stor hänsyn.

Ett stort problem i sammanhanget är att kunskapen om lekplatsernas lokalisering nu för tiden är klart undermålig. Ofta vet varken ornitologen, den skogliga tjänstemannen eller markägaren var vårens tjäderlek går av stapeln. Och då blir den eventuella hänsynen vid skogliga ingrepp i regel av en mer slumpmässig natur.

Södra delen av Långalts myr växer igen. Foto: Janne Johansson

Inför framtiden är det av stor vikt att ett gott samarbete kommer till stånd som kan underlätta reell hänsyn i sammanhanget. Inventeringar av tjädern och av dess lekplatser bör kunna utgöra en bra grund i ett sådant samarbete.

Talldominerad skog. Tjäderns behov av talldominerad skog och av blåbärsrika fältskikt pekar på ett av artens större problem. Under stora delar av 1900-talet har utvecklingen i södra Sverige gått dithän att andelen tallskogar, blåbärsgranskogar och blandskogar med starkt tallinslag har minskat högst påtagligt, medan framförallt andelen tätväxande granskogar istället breddat ut sig desto mer. Att förekomsten av blåbärsrika skogar på flera sätt ger ramarna för tjäderbeståndets storlek är nog otvetydigt. Om man därför på sikt vill ge detta skogshöns möjligheter att fortleva fordras det att man skapar bättre betingelser för tallen i våra framtidsskogar.

Landskapets granifiering. Under 1900-talets gång har skogsbygdens utmarker i allt större omfattning kommit att omformas. Denna utveckling har oftast missgynnade skogs-

hönsens behov av bra livsmiljöer. Man bör i framtiden sträva efter att arealerna med likåldriga granbestånd decimeras till förmån för talldominerade, gärna olikåldriga bestånd, inte minst när dessa skogsområden ligger i anslutning till för skogshönsen attraktiva myrmiljöer.

Hyggesfritt skogsbruk. Vid tillämpandet av hyggesfritt skogsbruk avverkas inte alla träd samtidigt, utan istället tillämpas någon form av ordnad blädning, plockhugning. Olikåldriga, flerskiktade blandartsbestånd kan då utvecklas.

Möjligheterna att gynna förhållandena för tjädern bör kunna öka avsevärt med ett sådant skogsbruk. Ett annorlunda, bättre bevarande av blåbärsrika skogsbestånd bör kunna realiseras med detta sätt att nyttja skogstillgången på och dessutom bör hänsynen vid och intill tjäderlekplatser lättare kunna förverkligas. Detta bruknings sätt ställer emellertid ganska stora krav på skogsägarens möjlighet till självverksamhet.

Röjning av trädbevuxna mosseplan. Åtskilliga mosseplan har under förra seklet växt igen med framförallt låga tallar och björkar. I södra Sverige har dessa marker ofta varit liktydiga med orrens spelplatser. Planer på att göra dessa mosseplan fria från uppväx-

Röjt mosseplan i Småland. Foto: Eva Persson

ande buskar och småträd har under en tid diskuterats. Behovet av och fördelen med just träd- och buskfria mosseplan, för att gynna fågelarter som orre och ljunpipare, har föranlett flera länsstyrelser att delta i ett stort *Life to ad(d)mire-projekt*.

Röjningsinsatser för att befria mosseplan från småträd och buskar har på bl.a. vidsträckt småländska myrar gjorts genom att fälla småträden, kvista dem och eventuellt kapa stammarna. Likartade röjningsinsatser kan säkert vara något som lämpar sig väl även på andra mosseplan än de som funnits med i *Life to ad(d)mire-projektet*. Utredningar bör göras för att avväga lämpligheten och möjligheten av att genomföra fler

stora röjningsåtgärder. Att sammanjämka markägarens, jägarens och naturvårdarens syn på saken.

De positiva effekterna av röjningarna har formulerats på så vis att man där igenom kunnat ”flytta tillbaka tiden minst ett halvsekel på mossarna”. Negativa aspekter på röjningen bör dock också utredas och värderas när man ska avgöra lämpligheten i de stora ingreppen. Vad kan man förlora i samband med utförandet av insatserna?

Inte bara mosseplanen har förändrats utan även kantområdena har på de flesta håll förtätats och starkt ändrat karaktär över tiden.

Ljunghedar, Ljungryar. Gynnsamma orrmiljöer under 1800-talet och början av 1900-talet förekom inte minst på den tidens ljunghedar, vilka hade särskilt stor utbredning i västra Götaland. Dylika markslag är idag, en bit in på 2000-talet, en påtaglig bristvara och är i stort begränsad till några ganska få reservatsområden. Försök till nyskapande

Mästocka ljunghed. Foto: Janne Johansson

av ljunghedar förekommer endast i mycket liten skala, men skötseln av en del skjutfält i Västsverige har i flera fall framskapat hedmarker som påminner om ljunghedar. I flera fall nyttjar orrar denna miljö för sina stora arenaspel under våren.

Inventeringar

Inventering av tjäderbeståndet. Någon sammanhållen inventering av tjäderbeståndet i Skåne har inte genomförts i modern tid, men förhållandevis ambitiösa undersökningar av populationen har dock utförts år 2002. Mer detaljerade inventeringar har i enstaka fall också genomförts på kommunal nivå. En genomtänkt tjäderinventering med

likartad metodik är ett starkt önskemål inför framtiden. Inventeringen kan vara en ”totalinventering” över hela Skåne eller en inventering som begränsas till ett antal storområden förlagda till kända skogshönsområden. I det senare fallet kan förslagsvis följande storområden utväljas – avgränsningen görs efter noggrann eftertanke:

- 1) Fäje myr (Röke) – Stensmyr Hässleholms kommun (Örkelljunga)
- 2) Långalts myr – Smedhultamossen Örkelljunga kommun
- 3) Varshults myr – Smörmyr Perstorps kommun (Klippan, Örkelljunga)
- 4) Fjällmossen – Vrånge mosse Hörby kommun (Kristianstad)
- 5) Vysslemyr/Västermyr – Gödas myr/Vakö myr Osby kommun (Östra Göinge)

Tjäderhöna. Foto Perry Vigelsbo

Inventeringen bör genomföras inom de närmsta åren. Denna inventering bör upprepas inom en 10-15 års period, för att man ska få en mer tillförlitlig bild av hur beståndet utvecklar sig. Inventeringen av tjädern bör resultera i en kartläggning av fågelns lekplatser, varvid antalet spelande tuppar om möjligt också bestäms.

Inventering av orrbeståndet. Under åren 1978 och 2006 genomfördes i samband med en högmosseinventering en undersökning av antalet orrar på 39 olika mossar. Även under 2002 års skogshönsinventering framkom intressanta siffror om orrbeståndet i Skåne. Mer detaljerade inventeringar har i några fall genomförts på kommunal nivå.

En genomtänkt orrinventering med likartad metodik är även vad gäller orren ett starkt önskemål inom närmsta framtiden. Lekplatser av betydelse, som inte berörts av tidigare undersökningar, bör också inlänkas i framtida arbeten. Högmosseinventeringens metodik bör i detta fall anpassas för att gälla enbart orre.

Inventeringen kan både vara någon form av ”totalinventering” eller eventuellt begränsas till ett större antal storområden. Jämför avsnittet om inventering av tjäderbeståndet. Dylika inventeringar bör upprepas inom en 10-15 års period, för att man på så vis ska få en trovärdig och realistisk bild av hur det skånska orrbeståndet utvecklar sig.

Urskilja kärnområden/spridningsområden. Med en inventering av tjäderbeståndet som bas bör man kunna urskilja de markområden som fortfarande hyser en ”större”, påvisbar tjäderstam. Kunskapen om var det i nutid finns mest och bäst bevarade tjädermiljöer kan komma till användning i flera sammanhang. Detta kan inte minst gälla

insatser av olika slag såsom framtagandet av hänsynsplaner, i samband med aktiv rådgivning och anordnandet av kursdagar.

En urskiljning av de markområden/regioner som hyser en stark orrstam står högt upp på önskelistan. Man kan på så vis bygga upp en bättre bild av vilka faktorer som sätter gränser för beståndet i vår del av landet. Kunskapen om var det i nutiden finns mest och bäst bevarade orrmiljöer kan sen komma till användning i flera sammanhang. Exempelvis kan man därigenom göra prioriteringar för att framta hänsynsplaner för orren.

Flerskiktad barrblandskog. Foto: Janne Johansson

Fältåtgärder

Röjning av trädbevuxna mosseplan. Manuella röjningsinsatser för att befria mosseplan från småträd och buskar har som redan nämnts blivit en radikal åtgärd i försöken att hindra igenväxningen av mossarna. Efter utredningar och samförståndslösningar (oftast privatägd mark) bör liknande arbetsinsatser kunna genomgöras på en hel del andra, omsorgsfullt utvalda myrområden i Skåne.

Hydrologiska åtgärder på mossar. Insatser för att återställa hydrologin i värdefulla myrkomplex har gjorts på skilda håll (*Life to ad(d)mire*). Genom att lägga igen dränerande diken hoppas man återvinna en del av mossens vattenhållande förmåga och på samma gång försämra möjligheten för träd att åter etablera sig efter genomförda rök-

ningsinsatser. Liknande åtgärder bör genomföras på andra myrkomplex, där så är lämpligt och möjligt.

Flerskiktade skogar och bevarandet av kjolgranar. Tjädern trivs i flerskiktade skogsbestånd och om man samtidigt tillåter inslag av lövträd i barrskogen ökar också mångfalden av olika arter generellt sett. Skogens undervegetation ska inte röjas bort om man har tjädern för ögonen. Fristående s.k. kjolgranar har visat sig vara viktiga som skydd i den talldominerade tjäderskogen. På dessa ensamgranar finns det friskväxande grenar ända ner till marknivån. Det är viktigt att dessa kjolgranar sparas för framtiden. Dungar med äldre träd i form av tallar och aspar kan vara viktiga att spara för att gynna tjädern.

Sumpskogar och kärr. Dessa våtmarksmiljöer har ett betydande värde för skogshönsens fortlevnad. Tjäderhönan vallar ofta de små kycklingarna i dylika marker, framförallt på jakt efter mätarlarver och andra proteinrika matpaket. Det är av stor vikt att dessa våtmarker får förbli odikade, men även väl tilltagna skyddszoner med tall och björk lämnas kvar när skogliga åtgärder vidtas i den intilliggande "fastmarksskogen".

Demonstrationsområden. Väl utvalda demonstrationsområden ska kunna fungera som objekt att visa upp vid skogs dagar men även vid kursdagar med skogshönsen på schemat. Sådana områden bör helst förläggas till marker med både tjäder och orre, varvid dessa arters krav på miljön kan demonstreras och utförda åtgärder visas upp.

Jakt och viltvård

Vilka predatorer är mest betydelsefulla. Tjäders och orrens predatorer hjälper till att sätta gränser för storleken på skogshönsbestånden. Bättre kunskap borde framtas i

Vildsvin. Foto: Janne Johansson

vilken omfattning de olika predatorerna deltar i beskattningen av skogshönsen i denna del av landet. En förhållandevis ny art som vildsvinet bör också undersökas i detta avseende.

Hålla balanserade rovdjursstammar. Rovdjuren har en naturlig och viktig roll i naturen. Detta gäller givetvis även när man försöker belysa skogshönsens situation i södra delen av landet. Att predationen på inte minst ägg och

kycklingar är stor är omvitnat från flertalet håll. Det måste därför ses som en viktig vilt- och naturvårdsinsats att försöka hålla "balanserade" rovdjursstammar i skogshönsrika områden.

Tillämpning av lagar och förordningar

Artskyddsförordningen och EU:s fågel- och habitatdirektiv. I artskyddsförordningen finns följande text medtagen:

4 § I fråga om vilda fåglar och i fråga om sådana vilt levande djurarter som i bilaga 1 till denna förordning har markerats med N eller n är det förbjudet att

1. avsiktligt fånga eller döda djur,
2. avsiktligt störa djur, särskilt under djurens parnings-, uppfödning-, övervintrings- och flyttperioder,
3. avsiktligt förstöra eller samla in ägg i naturen, och
4. skada eller förstöra djurens fortplantningsområden eller viloplats.

Exempel på arter som tas upp i detta sammanhang är: havsörn, fiskgjuse, kungsörn, orre, tjäder, berguv, sparvuggla, trana och nattskär.

Skogsvårdslagen. I skogsvårdslagen, under rubriken ”Hänsyn till arter” (7:19), finns följande formulering:

Skador till följd av skogsbruksåtgärder ska förhindras eller begränsas i livsmiljöer och på substrat där det förekommer prioriterade fågelarter, vilka framgår av bilaga 4, samt arter markerade med N och n i bilaga 1 till artskyddsförordningen (2007:845) eller som betecknas som akut hotade, starkt hotade, sårbara eller nära hotade.

Områdesskydd

Naturreservat. De senaste femtio åren har människan påverkat och förstört naturmiljöer i långt snabbare takt än någonsin tidigare i historien. Vi måste därför bättre värna och vårda våra skogar, vattendrag, betesmarker, skärgårdar och andra naturmiljöer.

Miljöbalken anger följande skäl till att bilda naturreservat:

- ◆ *bevara biologisk mångfald*
- ◆ *vårda och bevara värdefulla naturmiljöer*
- ◆ *tillgodose behov av områden för friluftslivet*
- ◆ *skydda, återställa eller nyskapa värdefulla naturmiljöer*
- ◆ *skydda, återställa eller nyskapa livsmiljöer för skyddsvärda arter.*

(Naturvårdsverkets hemsida)

Inrättandet av naturreservat görs för att naturvärdena i ett intressant naturområde ska bevaras och förstärkas. En reservatsbildning kan givetvis också gälla skogs- och myrområden inkluderande viktiga marker för tjäder och orre.

Natura 2000. Målet med nätverket Natura 2000 är att hejda utrotningen av arter och livsmiljöer. I Sverige finns cirka 4 000 Natura 2000-områden. Många av dem är också naturreservat eller nationalpark.

Urvalet av Natura 2000-områden är en viktig grund för att bevara ett representativt urval av naturmiljöer i Sverige. Natura 2000 omfattar värdefulla

naturområden med arter eller naturtyper som är särskilt skyddsvärda ur ett europeiskt perspektiv.

(Naturvårdsverkets hemsida)

Bland Natura 2000-områdena finns också flera varierade myrkomplex medtagna och i sådan fall har tjädern och orren tagits upp som speciella Natura 2000-arter. Stensmyr och Fäje myr (Röke) är exempel på Natura 2000-områden i Hässleholms och Örkel-ljunga kommuner.

Biotopskydd.

Biotopskyddsområde är en form av områdesskydd som kan användas för att skydda små mark- och vattenområden (biotoper) som på grund av sina särskilda egenskaper är värdefulla livsmiljöer för hotade djur- eller växtarter, eller som annars är särskilt skyddsvärda. Syftet med att skydda sådana biotoper är att långsiktigt bevara och utveckla naturmiljöer som har särskilt stora värden för djur- och växtarter.

(Naturvårdsverkets hemsida)

Myndighetsutövning

Vindkraftsansökningar. Kunskapen om hur vindkraftverk påverkar tjäderns och orrens livsbetingelser är förhållandevis liten. Både tjädern och orren är dock ganska klumpigt flygande fåglar och riskerna för exv. kollisioner med verken är inte helt försumbar. En restriktiv hållning bör rekommenderas när ansökningar för uppförandet av vindkraftverk i anslutning till tjäderlekar/orrspel inkommer till beslutande myndigheter. Ansvarig myndighet: länsstyrelse, kommun

Torvtäktsansökningar. Tjädern har viktiga delar av sina livsmiljöer förlagda till mossarnas randskogar i norra Skåne. I samband med torvtäktsverksamhet spolieras oftast dessa miljöer mer eller mindre. Det bör därför vara av vikt att i samband med ansökningar för torvtäkt även ta ställning till hur tåkten påverkar tjäderns fortlevnad i trakten. På många håll utgör dessa randskogar något av ”favoritmiljöer” för den kvarvarande tjäderstammen i norra Skåne.

Orren har viktiga delar av sin livsmiljö belägen ute på mosseplanen och i randmiljöerna till mossarna i norra Skåne. I samband med torvtäkter spolieras oftast dessa miljöer mer eller mindre. Dock är det inte ovanligt att orrens lekplats kan vara belägen ute på de trädbefriade brytningsplanen. Här är sikten maximalt bra, vilket är ett krav från orrtupparna.

I samband med ansökningar för torvtäkt måste man även ta ställning till hur densamma påverkar orrens fortlevnad i trakten.

Ekonomiska styrmedel

LONA-projekt

Den lokala naturvårdssatsningen (LONA) ska stimulera kommunernas och ideella föreningars långsiktiga naturvårdsengagemang. Kommuner kan ansöka om LONA-bidrag, men även intresseorganisationer kan anmäla projekt. Projekten genomförs antingen i kommunens egen regi eller av en lokal aktör som tecknat avtal med kommunen. (Naturvårdsverkets hemsida)

I samband med ett LONA-projekt måste sökanden bidra med egen finansiering till 50%, medan stöd från staten kan erhållas för samma belopp.

Nokås

Vill du göra åtgärder som hjälper skogens växter, djur, vattenmiljöer eller bevara värdefulla kulturmiljöer? Eller vill du främja landskapsbilden och friluftslivet? Då kan du ansöka om stödet Nokås (natur- och kulturmiljövårdsåtgärder i skogen). Stödet täcker 70 % av den kostnad som Skogsstyrelsen godkännt.

(Skogsstyrelsens hemsida)

Naturvårdsavtal

Naturvårdsavtal är ett civilrättsligt avtal. Fastighetsägaren och staten eller en kommun kommer överens om en viss ekonomisk ersättning för fastighetsägaren mot att denne avstår från till exempel skogsbruk.

(Naturvårdsverkets hemsida)

Avtal kan användas för att gynna arter med speciella biotopbehov. Livsmiljöerna upprätthålls eller utvecklas, bland annat genom skötsel.

Tjädern behöver ett omväxlande skogslandskap med en rad olika biotoper för de vuxna fåglarnas behov vid olika årstider och för kycklingarnas olika utvecklingsstadier.

(Skogsstyrelsen)

FSC/PEFC-certifiering

Skogsbruksplaner och certifieringar kan påverka skogsbruket på olika sätt. Bland annat bör/ska förekomsten av en *tjäderlekplats* föra med sig större hänsynstagande när kunskapen om densamma väl finns på plats. Enligt den svenska FSC-standarden (2010) gäller följande:

Förekomst och hänsyn ska dokumenteras gällande kända rovfågelbon och tjäderspelplatser samt påvisbara åtgärder för att skydda dessa ska genomföras (kriterium 6.2.5)

Kommunikation

Tjäder- och orrekursdagar. Arrangemang av tjäder/orrekursdagar kan vara ett effektivt sätt att både lyfta tjädernas/orrens situation och samtidigt sammanföra olika intres-

senter som markägare, tjänstemän och ideella. Tjäder-/orrekunniga personer behövs för att hålla i kursen.

De markägare/skogsägare som har tjäder/orre och tjädervänlig/orrvänlig mark på sina fastigheter bör på alla sätt stimuleras att delta i dylika sammankomster. Men det är också vitaliserande om det samtidigt finns personer från skogsstyrelsen/länsstyrelsen och från den ornitologiska skaran med. Om kursen ger en ökad förståelse av och kunskap om tjädernas och orrens behov har mycket vunnits.

Bättre kommunikation mellan olika aktörer. Behoven av att uppmärksamma och ta reell hänsyn till fågelarterna tjäder och orre är stora. Ett fungerande "informellt" nätverk där både markägare, myndigheter (skogsstyrelse, länsstyrelse, kommuner), ornitologer och jägare ingår skulle ha/få betydelse i sammanhanget. Tjädernas lekplatser har exempelvis ofta varit på tapeten vad gäller behovet av hänsyn och uppmärksamhet. Bristen på sådan kan i en hel del fall hänföras till brist på kunskap och brist på kommunikation.

Observandum: Avsnittet om *Nyckelpersoner* och det långa avsnittet om *Åtgärdsförslag* har tidigare publicerats i en LONA-rapport *"Tjäderskogar och orrmyrar – ett landskapsperspektiv på Nordskånes skogsbygd"* (mars 2015). Förutom undertecknad är även Lars-Erik Williams, kommunekolog i Hässleholms kommun, delansvarig för dessa avsnitt.

Janne Johansson

Julpristävlingen

Det blev kient med svar på tävlingen. Var det för svårt? Nja, jag tror väl inte det. Vykortet hade Alfred skickat från Falklandsöarna. Som vanligt har han inte haft så noga koll på fakta. Falken är ju symbol för Naturskyddsföreningen. Öarna ligger utanför Sydamerika, inte långt från Eldslandet. 1982 ukämpades ett kortvarigt krig mellan Storbritannien och Argentina. Varmare än så har det nog inte varit.

Lämmelstarr (*Carex macloviana*) har fått sitt vetenskapliga namn efter öarnas argentinska namn, las islas Malvinas. Att Linné skulle vara pappa till namnet har Alfred fått helt om bakfoten. Det är en fransk upptäcktsresansande, Jules Dumont d'Urville som gett namn åt växten.

Alreds gistna Hjälmjöeka är döpt efter Elisabet II, som regerar över ögruppen. Union Jack är ingen fackpamp utan namnet på Storbritanniens flagga. Don't cry for me Argentina förekommer ju i musikalen Evita. Sen måste nog Alfred förklara varför kortet är poststämplat i Klippan...

Erik Ljungstrand vid Göteborgs universitet lyckades knäcka de flesta gåtorna och har ett pris att vänta med posten.

Zigge

Rättelse

Rådjurens bilden på sidan 38 i decembernumret fick dessvärre fel upphovsman. Bilden är tagen av Jan Svensson. Rätt ska vara rätt!

Red

Styrelse, avgifter m.m.

Örkelljungabygdens Natur krets av NF

Ordförande	Patric Carlsson, Harbäckshult 1654, 286 91 Örkelljunga, 070-744 35 50, carlsson_patric@yahoo.com
Vice ordförande	Janne Johansson, Ingas väg 7, Ö. Ringarp, 286 91 Örkelljunga, 0435-501 31, janne_ringarp@telia.com
Kassör	Leif Sigbo, Bjäregatan 3, 286 31 Örkelljunga, 0435-522 32, leif.sigbo@telia.com
Sekreterare	Eva Persson, Ingas väg 7, 286 91 Örkelljunga, 0708-30 14 27, evahenny@hotmail.se
Ledamot	Björn Herrlund, Ekorstigen 3, 286 35 Örkelljunga, 0435-527 64, bjornherrlund@gmail.com
Ledamot	Lena Ottosson, Hässleholmsvägen 47, 286 35 Örkelljunga, 0435-511 03, lena@ottoson.net
Ledamot	Christer Sandén, Bladvägen 2, 286 72 Åsljunga, 0435-46 05 38, christer.sanden@orkelljunga.com

Medlemsavgifter för år 2015

295 kr	Medlem i Naturskyddsförening (NF), Naturskyddsföreningen i Skåne och Örkelljungabygdens Natur. Du får tidningen "Sveriges Natur" i färg, med normalt sex nummer per år och med en upplaga på 200 000 samt Alcedo tre gånger per år.
365 kr	Familjemedlemskap i NF (fritt antal medlemmar på samma adress).
150 kr	Lokal medlem i Örkelljungabygdens Natur. Vilket innebär att medlemsavgiften täcker framtagningen och distributionen av tidningen Alcedo tre gånger per år. Bankgiro nr 617-8792.

Har du e-post eller tillgång till Internet, finns stora möjligheter till ytterligare information. Skicka ett brev till info@naturskyddsforeningen.se och fråga vad de kan erbjuda!

Studieförbundet är det studieförbund som vi i Naturskyddsföreningen utnyttjar vid anordnande av studiecirklar. Distriktskontor finns i Hässleholm (0451-140 90) och därifrån kan vi även få stöd till täckandet av föredragskostnader samt till tryckandet av exempelvis denna medlemstidning.

www.orkelljunganatur.se

